

Prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova

Stojisavljević, Gordana

Postgraduate specialist thesis / Završni specijalistički

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:383936>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

**POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI STUDIJ OBITELJSKE
MEDIJACIJE**

Gordana Stojisavljević

**PRISUTNOST I OBILJEŽJA NASILJA
U PARTNERSKIM ODNOSIMA U VISOKO KONFLIKTNIM
RAZVODIMA BRAKOVA**

Završni rad

Mentorica

prof. dr. sc. Marina Ajduković

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ

1. TEORIJSKO-KONCEPTUALNI TEMELJ ISTRAŽIVANJA

1.1. Uvod.....	1
1.2. Nasilje u partnerskim odnosima	3
1.2.1. Zakonodavni okvir i pojmovno određenje nasilja u partnerskim odnosima.....	3
1.2.2. Teorijski okvir nasilja u partnerskim odnosima.....	12
1.3. Razvod braka i utjecaj razvoda/raskida partnerske veze na dobrobit djece.....	16
1.4. Obiteljska medijacija - nenasilno rješavanje sukoba.....	24

2. CILJ ISTRAŽIVANJA I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

2.1. Cilj istraživanja.....	32
2.2. Istraživačka pitanja.....	32

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Tip istraživanja i uzorak.....	33
3.2. Postupak, instrumenti i obrada podataka.....	33
3.3. Etičke implikacije provođenja istraživanja.....	35
3.4. Doprinos istraživanja.....	36

4. REZULTATI I RASPRAVA ISTRAŽIVANJA

4.1. Prisutnost i obilježja nasilja u visoko konfliktnim razvodima brakova iz perspektive stručnjaka.....	37
4.1.1. Prisutnost i pojavnici oblici nasilja u partnerskim odnosima.....	37
4.1.2. Pokazatelji visoko konfliktnih razvoda.....	38
4.1.3. Korištenje direktnih upita o prisutnosti nasilničkih ponašanja u partnerskom odnosu.....	39
4.1.4. Razlike među stručnim timovima o prepoznavanju visoko konfliktnih razvoda brakova.....	41
4.1.5. Procjena razine konfliktnosti.....	42
4.1.6. Obilježja nasilja u konkretnim slučajevima visoko konfliktnih razvoda brakova.....	44
4.1.7. Procjena prepreka za upućivanje bračnih partnera u postupak obiteljske medijacije.....	46
4.1.8. Ugroženost dobrobiti djece.....	48

4.1.9. Poduzimanje mjera obiteljsko pravne zaštite za zaštitu dobrobiti djece.....	48
4.2. Sekundarna analiza dokumentacije o obilježjima nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova.....	50
5. OPAŽANJA ISTRAŽIVAČA TIJEKOM PROVEDBE ISTRAŽIVANJA....	63
6. METODOLOŠKA OGRANIČENJA.....	63
7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	66
LITERATURA.....	70
POPIS TABLICA.....	76
POPIS SLIKA.....	77
PRILOZI.....	78
Prilog A: Poluotvoreni upitnik o prisutnosti i obilježjima nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova.....	78
Prilog B: Obrazac za analizu dokumentacije – obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova.....	83
Prilog C: Suglasnost stručnjaka za sudjelovanje u istraživanju.....	88
IZJAVA O AUTORSTVU RADA.....	92

SAŽETAK

PRISUTNOST I OBILJEŽJA NASILJA U PARTNERSKIM ODNOSIMA U VISOKO KONFLIKTNIM RAZVODIMA BRAKOVA

Rad je posvećen utvrđivanju prisutnosti i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova. Nakon definiranja i teorijskog određenja nasilja u partnerskim odnosima, predstavljeni su najznačajniji pristupi izučavanju pojave nasilja u obitelji kao što su: instinktivističke teorije, teorije koje agresiju objašnjavaju reakcijom na određenu situaciju, teorije socijalnog učenja, kognitivne teorije i biološke teorije. Potom se analizira nasilje u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova, kao i obiteljska medijacija i nenasilno rješavanje sukoba. U nastavku se daje pregled i o različitim kriterijima prema kojima se procjenjuje je li neki razvod visoko konfliktni ili nije, kao i kriterije prema kojima se određuje jesu li nasilna ponašanja partnera eventualna prepreka za upućivanje tih korisnika u postupke obiteljske medijacije. Uz navedeno, u radu će se pokušati utvrditi postupaju li članovi stručnih timova pri dosadašnjem Centru za socijalnu skrb Osijek (sada naziva Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni ured Osijek, u daljnjem tekstu: Zavod) ujednačeno ili ne kada u postupku obveznog savjetovanja prije razvoda braka utvrde prisutnost nasilja u partnerskim odnosima te na koji način određuju radi li se o visoko konfliktnom razvodu.

U zaključku se naglašava potreba za izradom protokola kojim bi se uveli jasni kriteriji koji bi pridonijeli ujednačavanju stručnih procjena temeljem kojih se korisnike, kod kojih su uočena nasilna ponašanja u postupcima obveznih savjetovanja prije razvoda brakova, ne/upućuje u postupke obiteljske medijacije. To bi moglo doprinijeti unapređenju kvalitete rada u svim područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad, a na zadovoljstvo kako samih djelatnika, tako i njihovih korisnika.

KLJUČNE RIJEČI: nasilje, nasilje u partnerskim odnosima, visoko konfliktni razvodi, obiteljska medijacija

ABSTRACT

PRESENCE AND CHARACTERISTICS OF VIOLENCE IN PARTNER RELATIONSHIPS IN HIGHLY CONFLICT DIVORCES

This thesis is dedicated to determining the presence and characteristics of violence in partner relationships in highly conflict divorces. After defining and theoretically determining violence in partner relationships, the most significant approaches to the study of domestic violence are presented, such as: instinctivist theories, theories that explain aggression as a reaction to a certain situation, social learning theories, cognitive theories and biological theories. Violence in partner relationships in highly conflict divorces is analyzed afterwards, as well as family mediation and non-violent conflict resolution. In the continuation of the thesis, an overview is also given of the various criteria according to which it is assessed whether a divorce is highly conflict or not, as well as the criteria according to which it is determined whether the partner's violent behavior is a possible obstacle for referring these beneficiaries to family mediation procedures. In addition to the above, the thesis will try to determine whether the members of the expert teams at the former Center for Social Welfare Osijek (now called the Croatian Institute for Social Work, Regional Office Osijek, hereinafter the Institute) act uniformly or not when in the procedure of mandatory counseling before divorce determine the presence of violence in partner relationships and how they determine whether it is a highly conflict divorce.

In the conclusion, the need to develop a protocol that would introduce clear criteria that would contribute to the standardization of expert assessments is emphasized, based on which beneficiaries, in whom violent behaviour was observed in mandatory pre-divorce counseling procedures, are not/referred to family mediation procedures. This could contribute to the improvement of the quality of work in all regional offices of the Croatian Institute for Social Work (previously known as centers for social care), and to the satisfaction of both the employees themselves and their beneficiaries.

KEY WORDS: violence, violence in partner relationships, highly conflict divorces, family mediation

1. TEORIJSKO-KONCEPTUALNI TEMELJ ISTRAŽIVANJA

1.1. Uvod

Promišljanje o odnosu društva prema nasilju u obitelji od početnih konceptualizacija nasilja kao privatnog problema do općedruštvenog problema potaknulo je autoricu ovog rada da odabere upravo ovu temu.

Kako je prisutnost nasilja u partnerskim odnosima, a posebice u visoko konfliktnim razvodima brakova, sastavni dio problematike kojom se autorica bavi kroz svakodnevni praktični rad s rizičnim obiteljima, u okviru za to joj danih zakonskih ovlasti, smatrala je da bi ovaj rad mogao biti dobar prikaz ne samo stručnoj, već i široj, javnosti o tome kako socijalni radnici pri dosadašnjim Centrima za socijalnu skrb (sadašnjeg naziva „Hrvatski zavod za socijalni rad,“ u daljnjem tekstu: Zavod) postupaju po saznanju da je u obitelji došlo do nasilničkih ponašanja te koje mjere i radnje poduzimaju radi suzbijanja nasilja u obitelji i zaštite dobrobiti djece u tim obiteljima, a time i doprinijela podizanju javne svijesti građana o važnosti profesije socijalnog rada.

Uz navedeno, autorica je promišljala i o tome koliko su široj javnosti uopće dostupne informacije o postupcima obiteljske medijacije koji se, po uzoru na zakonodavstva drugih država u svijetu, točnije od 2015. otkako je na snagu stupio Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23), provode i u Republici Hrvatskoj. Uloga obiteljskog medijatora u postupku obiteljske medijacije jest da kao neutralna i nepristrana treća strana olakša komunikaciju između sudionika i pouči ih procesu pregovaranja kako bi mirnim putem i na zadovoljstvo svih sudionika uključenih u postupak pokušali postići dogovor o određenom spornom pitanju.

Obavljajući poslove socijalne radnice radnika pri Zavodu, točnije Područnom uredu Osijek, Stručna cjelina za djecu, mlade i obitelj, unazad trinaest godina, autorica se svakodnevno susreće s obiteljima u kojima su evidentirana nasilnička ponašanja partnera (što u bračnim, što u izvanbračnim zajednicama) pri čemu zajedno s kolegicama i kolegama iz stručnog tima provodi postupke pružanja pomoći i potpore žrtvama nasilja u obitelji. Tijekom stručnog rada s korisnicima poduzimaju se mjere i radnje sukladno svim odredbama ključnih zakona, njima pratećih protokola i

podzakonskih akata koji su usko vezani uz obiteljsko pravnu i kazneno pravnu zaštitu djece, a o kojima će više govora biti u narednom poglavlju ovog rada.

Osim toga, svaki stručni tim (od devet koliko ih je bilo tijekom izrade ovog rada pri područnom uredu Zavoda u Osijeku, Stručna cjelina za djecu, mlade i obitelj čiji su poslovi teritorijalno raspodijeljeni), provodi i postupke radi donošenja stručnih procjena o potrebi poduzimanja mjera obiteljsko pravne, ali i kazneno pravne, zaštite prema roditeljima kod kojih su utvrđeni propusti u roditeljstvu, a radi zaštite prava i dobrobiti djece u njihovim obiteljima. Međutim, kada mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta iz okvira nadležnosti samog Zavoda nisu postigle pozitivne pomake, niti uz pruženu stručnu pomoć (uvažavajući načelo razmjerne i najblaže intervencije u obiteljski život), stručni timovi podnose pismene prijedloge zajedno sa sveobuhvatnim stručnim procjenama o opravdanosti samog prijedloga nadležnim Općinskim sudovima radi donošenja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta koje su u okviru njihove nadležnosti (u pravilu najčešće prijedlog radi oduzimanja roditeljima prava na stanovanje s djecom i povjere svakodnevne skrbi o djeci drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovama socijalne skrbi te lišenje prava na roditeljsku skrb, ali i druge mjere). U praksi tim stručnim procjenama prethode višekratni uviđaji na adresama stanovanja obitelji radi utvrđivanja obiteljskih, stambenih i materijalnih uvjeta u kojima žive roditelji s djecom, opsežni razgovori s roditeljima temeljem kojih se pokušavaju utvrditi njihove roditeljske kompetencije, znanja i vještine u ostvarivanju roditeljske skrbi o djeci, dok nadležni psiholozi obavljaju razgovore i sa djecom kako o njima samima i njihovim ulogama u svakodnevnom životu, tako i o njihovim odnosima sa svim članovima obitelji u kojima žive.

Budući da u okvir djelovanja autorice ulazi i provođenje postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka u kojima postoje maloljetna djeca, kao i obveznih savjetovanja prije pokretanja sudskih postupaka u vezi s djecom, fokus u ovom radu stavljen je upravo na utvrđivanje prisutnosti i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova. Važno je pojasniti kako autorica u ovom radu pod pojmom visoko konfliktnih razvoda brakova misli upravo na one slučajeve kod kojih je partnerski odnos izrazito narušen. Kod takvih partnera se uočava nedostatak odgovarajuće međusobne komunikacije, gubitak povjerenja, nerazriješene emocije, nemogućnost razdvajanja partnerskih od roditeljskih uloga, nerijetko i

narušeno psihičko stanje jednog ili oba roditelja, sklonost prekomjernom konzumiranju alkohola i droga te drugo. To dodatno otežava uspostavljanje suradničkog odnosa kod roditelja prilikom uređenja ključnih pitanja o zajedničkom ostvarivanju roditeljske skrbi o djeci nakon razvoda braka ili prekida izvanbračne veze.

Cilj ovog specijalističkog rada je utvrditi prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova tijekom provođenja postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka te utvrditi jesu li nasilnička ponašanja partnera bila prepreka stručnjacima za upućivanje tih partnera u postupak obiteljske medijacije, kao i utvrditi kako su stručnjaci u tim slučajevima procjenjivali ugroženost dobrobiti djece te jesu li pritom izricali mjere obiteljsko pravne zaštite. Autorica je smatrala da bi u ovom radu bilo važno utvrditi kako postupaju članovi stručnih timova pri Zavodu u Osijeku kada u postupku obveznog savjetovanja prije razvoda braka utvrde prisutnost nasilja u partnerskim odnosima te na koji način određuju radi li se o visoko konfliktnom razvodu. Pomoću ovog istraživanja moglo bi se doći do saznanja obavljaju li stručni timovi procjene o ne/upućivanju tih korisnika u postupak obiteljske medijacije ujednačeno ili ne, a na osnovu toga bi se moglo dalje promišljati o eventualnom uvođenju kriterija po kojima bi se te procjene donosile na ujednačeniji način.

1.2. Nasilje u partnerskim odnosima

1.2.1. Zakonodavni okvir i pojmovno određenje nasilja u partnerskim odnosima

Zaštita obitelji, zaštita osobnog i obiteljskog života te pravna zaštita zakonskim uređenjem odnosa u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji zajamčena je Ustavom Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

Općenito govoreći iz mnogobrojne literature koja se bavi proučavanjem nasilja, dolazi se do saznanja kako su i definicije nasilja različite jer se pri definiranju mogu razmatrati razni kriteriji. Primjerice, različita društva istu pojavu ne definiraju jednako pa nešto što je u jednom društvu normalno, odnosno uobičajeno, ponašanje u

drugom će biti okarakterizirano kao nasilno, a što uvelike ovisi i o samom doživljaju tog ponašanja od strane potencijalne žrtve nasilja.

Svjetska zdravstvena organizacija (Krug i sur., 2002) općenito definira svako nasilje kao namjerno korištenje fizičke sile ili moći, bilo kao prijetnje ili kao ostvarene, protiv sebe, druge osobe, grupe ili zajednice koje rezultira ili ima visoku vjerojatnost rezultirati ozljedom, smrću, psihološkom štetom, smetnjama u razvoju ili deprivacijom.

Iz službenih i javno dostupnih podataka o stanju, kretanju i obilježjima pojave nasilja u svim njegovim područjima, od nasilja u obitelji, nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj pa tako i nasilja u partnerskim odnosima, evidentno je da su najčešće žrtve nasilja osobe ženskog spola različite životne dobi, obiteljskog i socioekonomskog statusa, a najčešći počinitelji punoljetne osobe muškog spola i to najčešće upravo sadašnji ili bivši partneri svojih žrtava. No, autorica je kroz praktičan rad s rizičnim obiteljima zamijetila kako se s vremenom povećava i broj uzajamnih slučajeva nasilja u partnerskim odnosima i to u prisutnosti njihove djece, a nerijetko i na štetu djece. Autorica stoga smatra značajnim istaknuti kako je zamijetila da stručnjaci u Zavodu pri radu s partnerima koji su istovremeno i počinitelji i žrtve nasilja u obitelji moraju uložiti dodatan napor tijekom provođenja postupaka radi nasilja u obitelji, a sve u svrhu sačinjavanja što kvalitetnije stručne procjene o tome je li i u kojem intenzitetu ugrožena sigurnost djece u tim obiteljima te sukladno tome koje intervencije je potrebno žurno poduzeti radi zaštite života i zdravlja djece.

Kada govori o nasilnom ponašanju partnera, odnosno roditelja, tada autorica tu misli na sve one oblike zlostavljanja i zanemarivanja prema kojima se utvrđuje razina same narušenosti određenih partnerskih odnosa. Vrlo je značajno utvrditi radi li se o prvoj prijavi za zlostavljanje i/ili zanemarivanje ili postoje i prethodne prijave, učestalost i intenzitet trajanja pojave nasilja u obitelji i druga obilježja koja nam mogu ukazivati na to kolika je razina narušenosti partnerskih odnosa.

U Republici Hrvatskoj problematika nasilja u obitelji regulirana je kaznenim i prekršajnim zakonodavstvom. Zakonodavni okvir za postupanje u slučaju nasilja u obitelji predstavljaju Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22) i Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20,

80/22), ali i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22), Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22), Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19), a potom i Zakon o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23), Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23), Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08, 112/12), Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17), Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (NN 92/14, 98/19) i drugi. Člankom 7. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22), propisana je dužnost prijave policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svog posla svi zdravstveni djelatnici, djelatnici u ustanovama socijalne skrbi, osobe zaposlene u odgojno-obrazovnim ustanovama, stručni radnici zaposleni u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama ili organizacijama civilnog društva, kao i sve druge stručne osobe koje u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama nasilja. Upravo iz te zakonske odredbe proizlazi obveza međuresorne suradnje svih stručnjaka koji u okviru svog djelovanja dolaze u kontakt sa žrtvama nasilja, kako bi se žrtva pravovremeno upoznala sa svim pravima koja su joj zakonski propisana i kako bi ta prava mogla što prije i ostvariti.

Prema članku 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22), nasilje u obitelji je:

- primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda
- tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci
- psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost
- spolno uznemiravanje
- ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci
- zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje

Već u slijedećem članku citiranog zakona propisane su prekršajno pravne sankcije: zaštitne mjere, novčana kazna, kazna zatvora i druge prekršajno pravne sankcije propisane zakonom kojim se uređuju prekršaji, sa svrhom pružanja zaštite članovima obitelji koji su izloženi nasilju, poštivanje pravnog sustava te sprečavanje ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem počinitelja prekršaja. Kao vrste zaštitnih mjera koje sud može odrediti počinitelju, navode se:

- obveznog psihosocijalnog tretmana
- zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji
- udaljenja iz zajedničkog kućanstva
- obveznog liječenja od ovisnosti

U Kaznenom zakonu (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22), točnije u poglavlju o kaznenim djelima protiv braka, obitelji i djece, člankom 179a propisano je da će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od jedne do tri godine onaj koji teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj ili stanje dugotrajne patnje, a time nije počinjeno teže kazneno djelo. U jednakom rasponu od jedne do tri godine predviđene su i kazne zatvora radi počinjenja kaznenih djela „prijetnja“ iz članka 139. te „povreda djetetovih prava“ iz članka 177. citiranog Kaznenog zakona.

Proučavajući literaturu na temu nasilja u partnerskim odnosima, utvrđeno je kako postoje određena istraživanja koja su proučavala partnerske odnose i nasilna ponašanja partnera.

Jedna od definicija partnerskih odnosa ističe da su partnerski odnosi „odnosi dvaju ljudskih bića, koji sadrže nešto posebno, nešto što drugi odnosi između dvaju bića nemaju.“ Obradović, Svilar Blažinić i Lukinac (2012 u: Svilar Blažinić, 2014:24).

Svilar Blažinić (2014) dalje pojašnjava kako su partnerski odnosi više od prijateljskih, ljubavnih, seksualnih i/ili poslovnih odnosa te dodaje kako je za partnerske odnose karakteristična njihova međuovisnost i intimnost koja upućuje na to da partneri imaju snažan utjecaj jedno na drugo te stvaraju intimnost koja nije tipična niti za jedan drugi tip međuovisnosti. Dalje se pojašnjava kako kvalitetan partnerski

odnos podrazumijeva da su partneri njime zadovoljni, da su oboje svjesni svojih vrlina i mana te da se oboje trude da njihov partnerski odnos bude što uspješniji.

Sesar i Dodaj (2014) navode da su prva istraživanja nasilja u partnerskim odnosima, koja se sežu još iz 70ih godina prošlog stoljeća, fokus stavljala na opisivanja žene kao žrtve, a muškarca kao počinitelja nasilja. Daljnjim istraživanjima dokazano je da se partnersko nasilje ne događa samo u braku, već i u izvanbračnim zajednicama i u homoseksualnim odnosima. Uz navedeno, pojašnjava se i kako je pri definiranju nasilja u partnerskim odnosima važno sagledati i kontekst te funkciju nasilja u vezi, imaju li partneri djecu te je li intimna veza heteroseksualna ili homoseksualna. S obzirom na navedeno, Sesar i Dodaj (2014) navode kako se nasilje u partnerskim odnosima može samo općenito opisati kao svrhovito i planirano ponašanje koje je počinjeno nakon razmatranja prednosti i posljedica tog ponašanja. Stoga pojašnjavaju kako je u takvom odnosu počinitelj usmjeren na postizanje kontrole nad žrtvom, odnosno na ograničavanje slobode mišljenja i ponašanja žrtve, dok je žrtva posvećena ispunjavanju potreba i zahtjeva počinitelja nasilja.

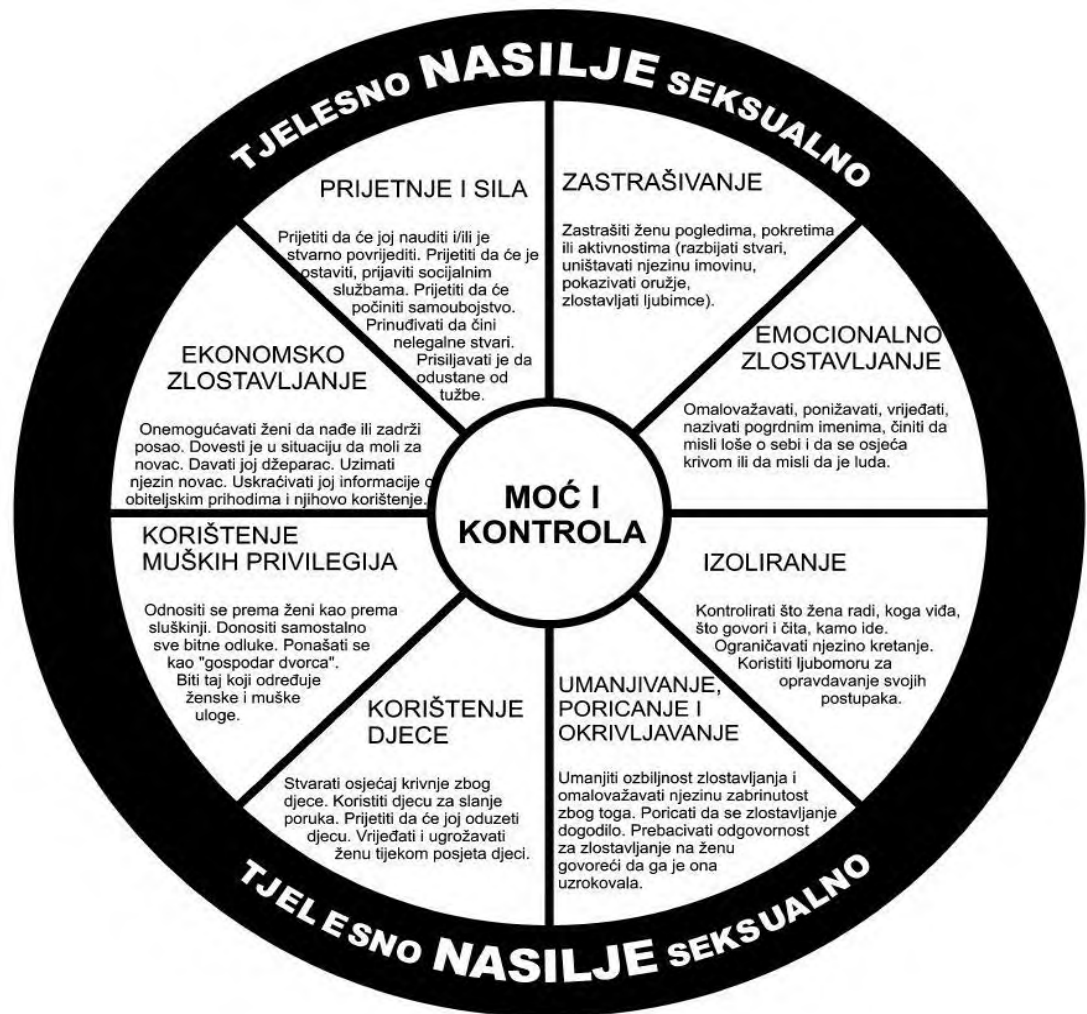
Ajduković i sur. (2011) daju pregled o tome kako u populacijskim istraživanjima o rasprostranjenosti nasilja u partnerskim vezama općenito vrijedi da je nasilje u vezama uglavnom uzajamno i u njemu podjednako sudjeluju oba partnera, dok se u istraživanjima na kliničkim skupinama i ženama koje su korisnice skloništa za žrtve nasilja nalazi znatno manje uzajamnog nasilja.

Razmatrajući opće podatke o partnerskom nasilju u Hrvatskoj, rezultati istraživanja Ženske sobe i Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (2010 u: Mamula, 2014) pokazuju da je u Republici Hrvatskoj žena češća žrtva nasilja u obitelji. Pritom se kao obilježja žena žrtava nasilja u obitelji iznose: starosna dob od 36-45 godina, najveći dio života proveden na selu ili manjem mjestu, u braku ili vezi te imaju dvoje djece. Dalje se opisuje kako se nasilje većinom dogodilo u zajedničkom domu s počiniteljem, a počinitelj je najčešće muž/partner/bivši partner ili član obitelji, što se podudara i s nalazima ovog istraživanja, a što je razvidno u poglavlju o rezultatima i raspravi ovog istraživanja. Međutim, postoje i istraživanja u Hrvatskoj (Blažeka Kokorić, Janković, Ajduković i sur. u: Ajduković i sur., 2011) koja su pokazala da djevojke, prema vlastitom iskazu, čine više emocionalnog, verbalnog i

fizičkog nasilja nad mladićima u romantičnim vezama, nego obrnuto. Osim toga i Archer (2000 u: Ajduković i sur., 2011) navodi kako su muškarci češći počinitelji fizičkog i seksualnog nasilja, a žene psihičkog nasilja.

Ajduković i sur. (2012) navode da djeca koja su žrtve nasilnih ponašanja u obitelji također i u većoj mjeri svjedoče nasilju među drugim članovima obitelji te prekomjernom konzumiranju alkohola i/ili droga ukućana. Dalje se navodi da su korelacije vrlo niske, ali i da postoji jasan trend povezanosti svjedočenja verbalnom nasilju između odraslih ukućana i doživljenih svih oblika nasilja u djetinjstvu.

Ajduković i sur. (2000) ističu da se pojam „nasilje u partnerskim odnosima“ odnosi na sustavni obrazac zlostavljajućeg ponašanja koje se događa tijekom duljeg vremena i to u svrhu kontrole, dominacije i zastrašivanja. Uz navedeno, pojašnjavaju da je zlostavljajući odnos primarno obilježen moći i kontrolom. Kao što oslikava „Kotač moći i kontrole“ načini uspostavljanja moći i kontrole nisu samo tjelesno ili seksualno nasilje, već i izoliranje, ponižavanje, emocionalno zlostavljanje, ekonomski pritisci i drugo. (Slika 1.) (Ajduković i sur., 2000).

Slika 1. Kotač moći i kontrole koji opisuje nasilni odnos (Pence i Paymar, 1986 u: Ajduković i sur., 2000).

U oštroj suprotnosti s „Kotačem moći i kontrole“ je takozvani „Kotač jednakosti“ kojeg označava nenasilje, poštovanje, povjerenje, podrška, iskrenost, partnerstvo, odgovorno roditeljstvo (Ajduković i sur., 2000).

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (Krug i sur., 2002) postoje tri velike skupine nasilja: nasilje prema samome sebi, međuljudsko nasilje (gdje upravo pripada i nasilje u partnerskim odnosima) te kolektivno nasilje.

Kelly i Johnson (2008) navode sljedeće tipove partnerskog nasilja: nasilje koje karakterizira prisila i kontroliranje; nasilje kao reakcija na napad; situacijsko nasilje i nasilje potaknuto razvodom ili razdvajanjem.

Partnersko nasilje koje karakterizira prisila i kontroliranje uključuje zastrašivanje, prijetnje, izoliranje, uskraćivanje, ponižavanje, podcjenjivanje, zloraba djece u svrhu zlostavljanja, ekonomsko zlostavljanje i metode prisile (Pence i Paymar, 1993 u: Sesar i Dodaj, 2014). Počinitelji koriste neke od navedenih oblika nasilnog ponašanja ili kombinaciju metoda za koju pretpostavljaju da će im omogućiti učinkovito kontroliranje žrtve.

Nasilje kao reakcija na napad oblik je nasilnog ponašanja koji predstavlja trenutnu reakciju na napad s primarnom namjerom da se zaštititi sebe ili druge od ozljeđivanja (Miller, 2005 u: Sesar i Dodaj, 2014).

Situacijsko partnersko nasilje je najčešći oblik partnerskog nasilja koji se događa u bračnim i izvanbračnim zajednicama. Počinitelji nasilja su u jednakoj mjeri i muškarci i žene. Događa se u određenim okolnostima ili tijekom rasprava između partnera koje prerastu u tjelesno nasilje. Jedan ili oba partnera imaju lošiju sposobnost rješavanja konfliktnih situacija i/ili poteškoće u izražavanju i konstruktivnom kanaliziranju ljutnje (Johnson, 2006; Ellis i Stuckless, 1996 u: Sesar i Dodaj, 2014). Situacijsko partnersko nasilje obično je slabijeg intenziteta, rjeđe se javlja nego drugi oblici nasilja, ne pojačava se tijekom vremena (Johnson, 1995).

Nasilje potaknuto razvodom ili razdvajanjem javlja se između partnera kod kojih ranije ili u nekim drugim životnim okolnostima nije evidentirano nasilno ponašanje (Holtzworth Munroe, Meehan, Herron, Rehman i Stuart, 2000; Babcock, Green, Robie, 2004; Dutton, 2007 u: Sesar i Dodaj, 2014). Nasilje potaknuto razdvajanjem ili razvodom obično bude izazvano događajima kao što su razdvajanje, javno sramoćenje, optužbe za zlostavljanje djece ili drugo (Kelly i Johnson, 2008).

Kelly i Johnson (2008) pojašnjavaju kako je nasilje potaknuto razvodom ili razdvajanjem ograničeno na jednu ili dvije epizode na početku ili na kraju razdoblja razvoda. Dalje se ističe da je u rasponu od umjerenih do ozbiljnih oblika nasilja, a uključuje iznenadne verbalne ili tjelesne napade, bacanje objekata na partnera, uništavanje imovine, uništavanje partnerova automobila, kao i prijetnje oružjem. Najčešće ovakve oblike nasilja čine partneri koji su ostavljeni i šokirani situacijom razvoda. Počinitelji, muškarci i žene, obično ne negiraju svoje nasilno ponašanja i osjećaju se posramljeno zbog vlastitog nasilnog ponašanja (Kelly i Johnson, 2008).

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (Krug i sur., 2002) partnersko nasilje uključuje nanošenje psihičke, fizičke ili seksualne štete osobi s kojom je počinitelj u vezi. Vijeće Europe (2011 u: Mamula, 2014) ističe također ta tri oblika nasilja (fizičko, psihičko, seksualno), ali još dodaje i ekonomsko nasilje. Bitno je napomenuti činjenicu da će partner koji doživljava nasilje u vezi rijetko doživjeti samo jedan oblik nasilja te da će se nasilje uvijek razlikovati s obzirom na težinu. S obzirom na težinu, Walby i Allen (2004 u: Mamula, 2014) ističu da se nasilje može razlikovati na sljedeći način: od šamara do teških tjelesnih ozljeda i ubojstva ili od seksualnog uznemiravanja do sustavnog i dugotrajnog silovanja.

Ajduković i Ajduković (2010) ističu kako je s obzirom na učestalost nasilja u partnerskim odnosima najčešće psihičko nasilje pa tjelesno nasilje, dok se seksualno nasilje najrjeđe pojavljuje. U prilog tome idu i rezultati ovog istraživanja prema kojima je također najčešći oblik nasilja psihičko pa tjelesno nasilje, dok se seksualno nasilje utvrdilo tek u jednom od ukupno 17 slučajeva nasilja u partnerskim odnosima tijekom visoko konfliktnih razvoda brakova.

Na kraju, značajno je napomenuti kako su mehanizmi zaštite žrtva nasilja u obitelji i nasilja u partnerskim odnosima razvijeni kroz lokalne i regionalne samouprave u Republici Hrvatskoj, tako da su u ponekim regijama dosta dobro razvijeni, dok u ponekim regijama te mehanizme treba dodatno razvijati. Mnogobrojne udruge i nevladine organizacije u okviru svojih projekata pružaju žrtvama nasilja razne usluge, od kojih su najznačajnije besplatna savjetovišta i smještaji u sklonište za žrtve obiteljskog nasilja, kao i besplatna pravna pomoć i druge. U poglavlju o rezultatima i raspravi ovog istraživanja bit će više govora o tome koje konkretne intervencije, odnosno koje usluge su pružali stručnjaci Zavoda u Osijeku žrtvama nasilja u obitelji tijekom donošenja procjena o ugroženosti djece u njihovim obiteljima.

Više o partnerskom nasilju i nasilju potaknutim razvodom ili razdvajanjem partnera bit će govora u poglavlju ovog rada u kojem se detaljnije opisuje upravo razvod braka, odnosno njegov pravni, emocionalni i suroditeljski aspekt.

1.2.2. Teorijski okvir nasilja u partnerskim odnosima

Bitno obilježje pojave nasilja je upravo agresivnost (lat. *aggredi* = nasilan, nasrtljiv, neprijateljski, napadački). Jedinствене definicije agresivnosti nema, ali se uz taj pojam povezuje nametanje osobne volje drugima, povezano s uporabom sile i moći, neprijateljstvom te destruktivnim i štetnim ponašanjem. U znanstvenim krugovima agresivnost se obično objašnjava jednom od teorija koje su, svaka za sebe, pokušale pronaći odgovor na pitanje uzroka agresivnosti (Milašin i sur., 2009).

Tražeci uporište u teorijskim okvirima izučavanja nasilja, pa time i nasilja u obitelji, kao najznačajnije teorije pokazale su se: a) instinktivističke teorije; b) teorije koje agresiju objašnjavaju reakcijom na određenu situaciju; c) teorije socijalnog učenja; d) kognitivne teorije; e) biološke teorije (Bilić, 1999).

U nastavku slijedi pojašnjenje temeljnih polazišta svake od navedenih teorija:

a) *Instinktivističke teorije* ističu kako je agresivno ponašanje rezultat instinkta koji je razmjerno stabilni biološki pokretač. Unutar ove teorije postoje tri struje:

1. Psihoanalitička struja – glavni predstavnik Sigmund Freud smatrao je kako je ljudsko ponašanje determinirano dvama osnovnim instinktima – erosom, odnosno, nagonom života te thanatosom, nagonom smrti. Ti su instinkti potpuno suprotstavljeni i između njih se vodi konstantna borba gdje prevlast thanatosa rezultira težnjom za autoagresijom, dok prevlast erosa ima za posljedicu usmjeravanje agresivnosti prema drugim osobama. (Bilić, 1999). Ovu teoriju podupire Gilespi te Hartman, Kriss i Lawenstein, kao i A. Freud koji također inzistiraju na biološkoj, instinktivnoj determiniranosti ljudskog ponašanja i u skladu s tim i agresivnosti kod ljudi (Žarković Palian, 2004).

2. Teorija agresivnosti – po predstavniku Frommu – koji je definirao agresivnost kao svako ponašanje kojemu je cilj da se nanese šteta drugoj osobi te pritom dijeli agresivno ponašanje na benigno i maligno. Benigna agresivnost ili agresivno ponašanje je urođena, obrambena reakcija, nužna za opstanak, dok maligna agresivnost nije određena težnjom za opstankom, biološki je štetna i za napadača i za žrtvu (Fromm, 1984).

3. Treća struja je etološka teorija agresivnosti – glavni predstavnik Lorenz - agresiju je smatrao urođenim potencijalom. (Lorenz, 1966). Etološka teorija uči kako je agresija instinkt koji služi preživljavanju individue, ali istovremeno može biti i destruktivne prirode. (Lorenz, 2004).

b) Teorije koje agresiju objašnjavaju reakcijom na situaciju. Dvije su vrste ovih teorija (dalje u tekstu: F=frustracija, A=agresivnost):

1. F-A teorija agresivnosti - glavni predstavnici Dollard i Sears koji drže da je agresija uvijek posljedica frustracije, a frustracija uvijek dovodi do agresivnosti (Dollard i sur., 1939).

2. F-A teorija hipoteze ili neobiheviistička teorija - glavni predstavnik Leonard Berkowitz istaknuo je da agresivno ponašanje može biti naučeno i uvjetovano, npr. podražajem iz okoline, a ne mora uvijek biti posljedica frustracije. (Berkowitz, 1962).

c) Teorija socijalnog učenja - glavni predstavnik Albert Bandura, smatrao je da se sklonost agresiji stječe posredno, oponašanjem agresivnog ponašanja i neposredno, odnosno kada se određeno agresivno ponašanje nagrađuje. (Bandura, 1982). Promatranje ponašanja neke osobe inducirat će pojavljivanja takvog ponašanja kod promatrača u slučaju nagrađivanja ili do njegove redukcije u slučaju kažnjavanja. (Bandura i Walters, 1963).

d) Teorije kognitivnog učenja - glavni predstavnici Dodge i Huesman, smatrali su da je najčešća emocionalna reakcija na bilo koju vrstu prijetnje strah, a najčešći odgovor bijeg. (Dodge, 1986 i Huesman, 1988). Oni su uspjeli izraditi modele odvijanja agresivne reakcije, ali ne i jasne uzroke njene pojave. Ovdje je značajan i teorijski pravac „relativne deprivacije,“ tj . percepcije pojedinca ili grupe ljudi da imaju manje nego što imaju drugi slični njima ili manje nego što zaslužuju, što izaziva agresiju. (Barker i sur., 1941; Frank, 1978; Jackson, 1981 u: Aronson i sur., 2002).

e) Biološka teorija polazi od ideje da je uzrok agresivnog ponašanja neka biološko-fiziološka struktura, na primjer uzrok djetetova agresivnog ponašanja može biti mrzovoljan i neraspoložen učitelj. (Milašin i sur., 2009).

U svojoj teoriji kognitivne disonance Festinger (1957) tvrdi da nanošenje štete drugoj osobi pokreće spoznajne procese kojima se opravdava okrutni čin, zbog doživljene kognitivne disonance.

Milašin i sur. (2009) ističu kako prema zagovornicima i kritičarima teorije agresivnosti obilježja ličnosti, obiteljske prilike, neuspjesi u školi, vršnjačke skupine, životne i šire društvene okolnosti svakako čine moguće uzroke društveno neprihvatljivog nasilničkog ponašanja. Dalje se navodi kako suvremena socijalna psihologija navodi i motiv socijalnog priznanja i potvrđivanja kao još jedan uzrok pojave nasilja. Uz navedeno, ističe se da svaka osoba ima potrebu biti cijenjena i uvažavana u svojoj užoj i široj sredini, osjećajući na taj način pripadnost i sigurnost. Ukoliko dođe do gubitka takve sigurnosti, tada se pojavljuje socijalna izolacija, nezadovoljstvo, depresivna stanja, a na kraju i agresija. No, agresija se javlja ne samo kao obilježje nasilja, već i kao jedan od dva načina reagiranja na situaciju sukoba.

Pojam sukob označava situaciju u kojoj postoje suprotna zbivanja i tendencije, ponašanja, čuvstva. Radi se o učestaloj i univerzalnoj pojavi koja se očituje na intraindividualnom području, odnosno, unutar čovjeka samog, ali i na interindividualnom području, odnosno, između dvoje ili više ljudi. (Milašin i sur., 2009).

Milašin i sur. (2009) pojašnjavaju kako je češći način reagiranja na situaciju sukoba povlačenje ili agresija, od onog drugog koji se odnosi na uspostavljanje aktivnog odnosa prema problemu, što znači da će svaki sudionik brinuti i o svojim željama i potrebama, ali i o željama i potrebama druge strane, a što je osnovna pretpostavka za konstruktivno rješavanje sukoba. No, pokazalo se problematičnim to što ovakvi načini reagiranja na sukob ne dovode do njegovog razrješavanja, već do njegovog potiskivanja.

Milašin i sur. (2009) dalje ističu kako na individualnom planu, nerazriješeni sukob može dovesti do dugotrajne frustracije koja se očituje u osjećaju tjeskobe, nelagode, zabrinutosti, gubitku samopoštovanja i samopouzdanja, a u ekstremnim situacijama i do neurotskih i psihosomatskih poremećaja.

Na interpersonalnom planu, u pravilu dolazi do eskalacije sukoba zato što je sukob konstantno prisutan, iako je pritajen, pa i najbezazleniji povod dovodi do njegova ponovnog razbuktavanja. Stoga se zaključuje kako napad kao agresivni ili bijeg kao pasivni pristup rješavanju sukoba nisu učinkovita i dugoročna rješenja problema. (Milašin i sur., 2009).

Milašin i sur. (2009) dalje pojašnjavaju kako će se sukob povećati ako dođe do porasta u izražavanju emocija ljutnje i frustracije, zatim ako postoji porast percipirane prijetnje i ako se u sukob uključi više osoba koje zauzimaju neku od suprotstavljenih strana te ako sudionici sukoba raspolažu s malo prosocijalnih vještina. S druge strane, navodi se kako će se sukob smanjivati ukoliko se pažnja usmjeri na problem, a ne na sudionike sukoba, zatim ako postoji smirivanje izraženih emocija, smanjivanje percipirane prijetnje i ako sudionici znaju kako sukobe treba rješavati. Ajduković i Sladović Franz (2003) ističu kako je sukob pozitivan i dobar kada sprečava stagnaciju, potiče promjene i brže pronalaženje rješenja problema. Dalje se zaključuje da je potrebno koristiti različite pregovaračke i komunikacijske vještine kako bi se sukob konstruktivno riješio, a u slučaju nemogućnosti samostalnog rješavanja sukoba, moguće je potražiti pomoć od neutralne treće strane.

Upravo prisutnost agresije i visoke razine sukoba su i sudionice ovog istraživanja opisivale kao ponašanja koja su prepoznale kod partnera u obveznim savjetovanjima, a zbog kojih su te postupke i okarakterizirale visoko konfliktnima. Autorica ovog rada smatra kako je vrlo važno da stručnjaci znaju prepoznati sve rizične čimbenike u tim obiteljima koji bi mogli dovesti do potencijalno novih situacija u kojima bi mogli biti ugroženi životi djece i žrtava nasilja u obitelji. Stoga je od ključne važnosti što je odredbom članka 8. Pravilnika o obveznom savjetovanju (NN 123/15), između ostalog, propisano kako stručnjaci i u postupku obveznog savjetovanja trebaju procijeniti eventualnu ugroženost dobrobiti djeteta i prisutnost nasilja u obitelji, a u slučaju potrebe ili samo sumnje u moguća nasilna ponašanja svakako se mora odmah pristupiti izradi sigurnosnog plana i planiranju daljnjih intervencija u tim obiteljima.

1.3. Razvod braka i utjecaj razvoda/raskida partnerske veze na dobrobit djece

Institucija braka gubi na svojoj vrijednosti razvojem društva koje je postalo liberalnije pa se i postupak razvoda braka, kojemu prethode nezadovoljavajući partnerski odnosi, lakše pokreće (Svilar Blažinić, 2014). Do nezadovoljstva partnerskim odnosom dolazi, između ostalog, i zbog dugotrajno narušene međusobne komunikacije i nerazumijevanja zbog čega se oni partneri koji imaju zajedničku djecu suočavaju s novim izazovom da uspostave suradnju barem po pitanju nastavka zajedničkog ostvarivanja roditeljske skrbi o djeci i nakon razvoda braka.

Razvod braka jedan je od najstresnijih događaja u životu osobe, odmah iza smrti supružnika. (Rahe i sur., 2000). Važno je napomenuti kako razvod braka nije jednokratni događaj, već složen proces sa svojim fazama tijekom kojeg se događaju različite promjene kako u životima bračnih partnera, tako i njihove djece. Paul Bohannon (1970) razvio je konceptualni okvir unutar kojeg se razlikuje šest aspekata razvoda braka: pravni, ekonomski, društveni, psihološki, emocionalni i su roditeljski aspekt. (Bohannon, 1970 i Lawer, 2000). Za bolje razumijevanje ovog rada, u nastavku će se pojasniti pravni, emocionalni i su roditeljski aspekt razvoda braka.

a) Pravni aspekt razvoda braka

Prema članku 51. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23) sud će razvesti brak ako oba bračna druga predlažu razvod braka na temelju sporazuma, ako utvrdi da su bračni odnosi teško i trajno poremećeni ili ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana. U članku 321. dalje se navodi kako je obvezno savjetovanje oblik pomoći članovima obitelji da donesu sporazumne odluke o obiteljskim odnosima vodeći posebnu brigu o zaštiti obiteljskih odnosa u kojima sudjeluje dijete te o pravnim posljedicama nepostizanja sporazuma i pokretanju sudskih postupaka u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta. (Ernečić i Patrčević, 2013). U članku 322. Obiteljskog zakona navodi se kako je, prije pokretanja postupka radi razvoda braka u kojem postoji zajedničko maloljetno dijete i prije pokretanja ostalih sudskih postupaka o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom, potrebno provesti postupak obveznog savjetovanja pred nadležnim Zavodom. (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23).

Pravilnikom o obveznom savjetovanju (NN 123/15) propisan je način provođenja obveznog savjetovanja, obvezni sadržaj izvješća o obveznom savjetovanju te dužnosti članova stručnog tima u provođenju postupka. U članku 4. navedenog Pravilnika navode se sve dužnosti članova stručnog tima, no najznačajnije je procijeniti eventualnu ugroženost dobrobiti djeteta i prisutnost nasilja u obitelji kako bi se, u skladu s procjenom, mogle dalje poduzimati mjere obiteljsko pravne zaštite.

Ukoliko su bračni partneri sporazumni, dužnost je stručnog tima pomoći im u izradi plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, a ukoliko nisu sporazumni i nisu izradili navedeni plan, treba ih upoznati sa prednostima postupka obiteljske medijacije, informirati ih o dostupnim obiteljskim medijatorima, kao i *o obvezi odaziva prvom sastanku obiteljske medijacije* prije podnošenja tužbe nadležnom sudu radi razvoda braka.

Člankom 81. Zakona o socijalnoj skrbi, propisano je kako je savjetovanje: „usluga kojom stručna osoba u neposrednom kontaktu potiče korisnika na razvoj novih mogućnosti sagledavanja životne situacije sa svrhom prevladavanja teškoća, stvaranja uvjeta za očuvanje i razvoj osobnih mogućnosti te odgovornog odnosa pojedinca prema samom sebi, obitelji i društvu.“ (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23).

Važno je pojasniti kako je savjetovanje u psihosocijalnom radu metoda kojom savjetovatelj svojim znanjima i vještinama koje je stekao i koje se temelje primjerice na psihodinamskom, geštaltističkom, realitetnom ili drugim pristupima, pokušava pomoći korisnicima, odnosno osnažiti ih da sami uvide i promjene vlastita štetna ponašanja radi djelotvornijeg funkcioniranja u smjeru željenih promjena. Vrlo je značajno da korisnici imaju saznanja kako se u savjetodavne postupke mogu uključiti dobrovoljno i samoinicijativno, individualno i/ili sa članovima svojih obitelji, kao i da imaju mogućnost sami odlučiti u kojem trenutku žele okončati takav postupak.

S druge strane, u savjetodavne postupke mogu biti uključeni i nedobrovoljni korisnici (koji su primjerice upućeni u taj postupak kroz neku od mjera obiteljsko pravne zaštite), no u tom slučaju savjetovatelji više pozornosti trebaju posvetiti motiviranju korisnika da oni sami uvide potrebu aktivnog sudjelovanja u savjetodavnom postupku jer, u protivnom, nije za očekivati pozitivne pomake u

rješavanju konkretnih teškoća tog korisnika. Promišljajući o savjetovanju na taj način, moglo bi se reći kako je naziv postupka „obvezno savjetovanje“ koji se upotrebljava u Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23) i njemu pratećim pravilnicima moguće nedovoljno precizno određen, uzevši u obzir kako je taj postupak više usmjeren na informiranje korisnika o svemu što je propisano pravilnikom, nego na savjetovanje.

b) Emocionalni aspekt razvoda braka

Ernečić i Patrčević (2013) navode kako emocionalni razvod braka „započinje u trenu kada jedan od partnera shvati da je osoba s kojom živi netko koga više ne želi u svom životu - da je osoba koja više ne može zadovoljiti, pa onda niti ne zadovoljava, njezine emocionalne potrebe i kada osjeti da se njihovi životi odvijaju na dva različita kolosjeka.“ (Ernečić i Patrčević, 2013:25). Dalje se navodi kako je razumljivo da se onaj partner koji je izgubio svog partnera osjeća ostavljenim i napuštenim jer je izgubio osobu koja bi brinula o njemu i njegovoj fizičkoj i emocionalnoj sigurnosti, kao i da se iz tih osjećaja dalje javljaju ljutnja, krivnja, tjeskoba, ogorčenost, razočaranost i tuga. (Ernečić i Patrčević, 2013).

U stručnom radu s korisnicima koji prolaze kroz visoko konfliktni razvod braka vrlo je značajno utvrditi u kojoj je fazi razvoda braka svaki od partnera te kako se oni nose s gubitkom bliske osobe jer o tome uvelike ovisi i kako će nastaviti komunicirati o potrebama djece i nakon razvoda braka. Ukoliko je neki od partnera tijekom razvoda braka „zapeo“ u nekoj od faza tugovanja, tada bi mu prvotno trebalo pružiti stručnu savjetodavnu pomoć na temu kako da se lakše nosi s gubitkom bliske osobe, da bi se tek nakon toga s korisnikom moglo dalje raditi na rješavanju spornih pitanja o roditeljstvu nakon razvoda braka.

c) Suroditeljski aspekt razvoda braka

Ernečić i Patrčević (2013) ističu kako je većina roditelja „zabrinuta radi mogućih posljedica koje njihov razvod braka može imati na djecu. Neka istraživanja pokazuju da je djeci mnogo bolje u jednoroditeljskim podržavajućim obiteljima, nego u dvoroditeljskim obiteljima gdje postoji visoka razina konflikta među roditeljima.“ (Ernečić i Patrčević, 2013:29).

Dalje se navodi kako je važno da nakon razvoda braka bivši partneri nauče funkcionirati kao roditelji, a da bi u tome uspjeli nužno je da iza sebe ostave ulogu partnera u životu osobe s kojom su do tada bili u braku i prihvate da su s tom osobom sada isključivo u roditeljskim ulogama. Suradničko roditeljstvo samo je jedan od vidova roditeljstva, a da bi bilo uspješno ovisi o tome koliko dobro bivši partneri, odnosno roditelji međusobno komuniciraju i surađuju u najboljem interesu djeteta (Ernečić i Patrčević, 2013).

Filipović i Osmak Franjić (2010), navode da je glavni razlog za rad na zajedničkom roditeljstvu to što pomaže djeci da se nose sa svim promjenama koje se događaju kada se njihovi roditelji raziđu. Dalje se ističe kako biti roditelj koji surađuje s onim drugim jest nešto što taj roditelj radi za dobrobit svog djeteta, a ne sebe.

Ernečić i Patrčević (2013) ističu kako je najbolji prediktor loše prilagodbe na razvod i štetnih posljedica za dijete visoka razina konflikta među roditeljima. Dalje se pojašnjava kako se pritom ne misli na uobičajene nesuglasice koje postoje među svim roditeljima, već na dugotrajno i duboko poremećen odnos (omalovažavanje, nasilna ponašanja, učestale i intenzivne sukobe, vrijeđanja i drugo). Nadalje, pojašnjavaju kako se djeca lakše prilagođavaju razvodu roditelja kada imaju mogućnost održati odnos sa svim osobama s kojima su bili bliski i prije razvoda, kada su njihovi roditelji u stanju međusobno surađivati i kada se podržavaju, odnosno i dalje nastoje usklađivati odgojne metode koje primjenjuju prilikom discipliniranja djece. Stoga se može reći da razvod, kao i raskid partnerske veze, ne znače nužno kraj, već reorganizaciju obitelji gdje djeca postaju članovi dviju odvojenih obitelji.

U praksi se uočava kako roditelji koji nisu skloni suradnji, umjesto nje radije izabiru „borbu za skrbništvo nad djecom“ pri čemu ne prežu od ocrnjivanja svog sadašnjeg ili bivšeg partnera kako bi sebe prikazali kao podobnijeg roditelja, međusobnog optuživanja i lažnog prijavljivanja za zanemarivanje ili zlostavljanje djece, a čime direktno stavljaju vlastite interese ispred interesa njihove djece. Sve to također ulazi u domenu nasilničkih ponašanja partnera koji, u svom nastojanju da prikažu sebe kao podobnijeg roditelja za ostvarivanje skrbi o djetetu i nakon razvoda braka ili raskida izvanbračne veze, ne prežu pred tim da upravo vlastitu djecu koriste kao oruđe u tom ratu radi postizanja vlastitih ciljeva.

Primjerice, snimaju djecu kako govore negativno o drugom roditelju, potkupljuju djecu da daju iskaze u njihovu korist i pritom ih vode kod raznih stručnjaka da bi dobili nalaz o tome, snimaju svaku masnicu nastalu na tijelu djeteta i to koriste kao dokaz protiv drugog roditelja u sudskim postupcima i slično. Tako mnogi, unatoč pruženoj im stručnoj pomoći i ukazivanju na moguće posljedice koje se zbog toga mogu odraziti na psihosocijalni razvoj njihove djece, i nadalje nisu spremni prihvatiti vlastitu odgovornost i promijeniti usvojene obrasce neprimjernih i nasilničkih ponašanja te time u biti izričito odbijaju ponuđenu stručnu pomoć. Upravo u tome leži osnova problema jer se i u praksi nebrojeno puta pokazalo kako se ne može pomoći onome koji pomoć ne želi. Naime, mnogi roditelji ne uviđaju ili odbijaju uvidjeti, da su oni ti na kojima je odgovornost da promjene vlastito ponašanje u svrhu uspostave što kvalitetnije suradnje prilikom zajedničkog ostvarivanja skrbi o djeci jer to u konačnici niti nije njihov cilj, već da se krivcem za obiteljsku problematiku proglasi upravo onaj drugi roditelj. Često se može vidjeti da upravo oni roditelji koji su na razne načine pokušavali utjecati na ponašanje onog drugog partnera i/ili djece radi postizanja vlastite koristi u nekom postupku koji se vodio za njih, u velikom broju slučajeva to čine i sa stručnjacima u sustavu socijalne skrbi kroz koji im se pokušava pružiti stručna pomoć.

Filipović i Osmak-Franjić (2010) navode kako su u visoko konfliktnim razvodima brakova često prisutni elementi „manipuliranja djecom“ pomoću kojih jedan ili oboje roditelja nastoje izaći kao „pobjednici“ iz partnerskog odnosa.

Dalje se navodi kako su roditelji suočeni sa zahtjevima za prilagodbu novonastalim uvjetima života što u njima izaziva intenzivne emocionalne reakcije od kojih su najučestalije intenzivna bol, ljutnja i nepovjerenje, a često se bivši partneri moraju nositi s teškim osjećajima poput izdaje, odbacivanja ili vlastitog neuspjeha. Uz navedeno, pojašnjava se kako se neki roditelji i sami teško suočavaju s činjenicom razvoda braka, ne preuzimaju odgovornost za odnos s djetetom i bivšim partnerom, već svoju ljutnju i ogorčenost nastavljaju proživljavati i godinama nakon samog razvoda braka. Stoga se zaključuje kako u takvim okolnostima razvod braka za djecu postoje još teže i zahtjevnije iskustvo, dok dijete ostaje uskraćeno za nužnu podršku jer njegove potrebe i emocionalne reakcije na roditeljski sukob nisu bile pravovremeno prepoznate (Filipović i Osmak-Franjić, 2010).

Filipović i Osmak-Franjić (2010) dalje navode kako je takve oblike ponašanja moguće primijetiti kod roditelja s kojim dijete živi, kao i kod onog s kojim dijete ne živi. Primjerice, roditelj s kojim dijete živi može otežavati ili onemogućavati kvalitetno ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s roditeljem s kojim ne živi, a time i razvijanje odnosa s njim. S druge strane, roditelj koji ne živi s djetetom, kada ostvaruje osobne odnose s njim, primjerice govori djetetu negativno o drugom roditelju, želi prikupiti što više informacija o životu tog roditelja s kojim dijete živi i time dijete stavlja u izrazito nepovoljan položaj te zlouporabljuje svoje pravo da provodi vrijeme s djetetom, čime ujedno i pridonosi otporu djeteta u odnosu na roditelja s kojim živi.

Čudina Obradović i Obradović (2006) navode kako kod djece tijekom razvoda braka dolazi do raznih mogućih teškoća koje su grupirane u tri skupine: odsustvo jednog roditelja nakon razvoda braka, ekonomske teškoće partnera s kojim ostaju djeca i sukob među roditeljima prije i nakon razvoda.

Buljan Flander i sur. (2014) ističu kako su osjećaji odgovornosti i nemoći vezano za roditeljske sukobe vrlo štetni za djecu te umanjuju dječje osjećaje važnosti, kompetentnosti i snage. Dalje se opisuje kako u strahu od otvorenog izražavanja svojih potreba i želja, djeca svoje neslaganje nerijetko prikrivaju pretjeranom poslušnošću i ugađanjem svakom roditelju posebno te svima drugima oko sebe, što u situacijama pretjeranih zahtjeva ili oslabljenih osobnih obrana može rezultirati regresivnim, iritabilnim ili agresivnim ponašanjem.

Ernečić i Patrčević (2013) pojašnjavaju kako oni roditelji koji svojim ponašanjima čine sve da obezvrijede i prikažu lošim onog drugog u očima djece, s namjerom da pridobiju dijete na svoju stranu i stvore savez s djetetom protiv drugog roditelja, na taj način potkopavaju drugog roditelja, odnosno indoktriniraju dijete. Pritom se ističe kako indoktriniranje djece može rezultirati ozbiljnim i dugotrajnim emocionalnim poteškoćama jer iskrivljuje njihovu percepciju realiteta pa takva djeca počínju sumnjati u vlastite prosudbe, imaju nisko samopoštovanje, povlače se iz socijalnih odnosa, postaju nepovjerljiva ili interpretiraju svijet oko sebe drugačijim od onog kakav doista jest.

Ernečić i Patrčević (2013) opisuju da se „konflikt lojalnosti kod djece pojavljuje u situacijama kada su pod pritiskom da izaberu, odnosno da stanu na stranu jednog od roditelja. Pojavljuje se zapravo svaki put kada roditelj dijete traži da zauzme njegovu stranu s ciljem formiranja koalicije protiv drugog roditelja.“ (Ernečić i Patrčević, 2013:84). Dalje se pojašnjava da ponekad roditelji kod djeteta konflikt lojalnosti stvaraju slanjem direktnih poruka, no u pravilu to čine indirektno pa čak i nesvjesno. Međutim, bez obzira na koji način takve poruke stižu do djeteta, za njega su one ugrožavajuće jer zbližavanje s jednim roditeljem znači nelojalnost prema drugom. Uz navedeno, napominje se i kako je konflikt lojalnosti posebno težak za djecu mlađe životne dobi zato što ga ne mogu razumjeti, ne mogu riječima izraziti što osjećaju i trebaju te se često osjećaju (pretjerano) odgovornima za nastali konflikt.

No, iz praktičnog rada s obiteljima kod kojih je uočena visoka razina konflikta između roditelja tijekom razvoda braka, autorica ovog rada uočila je da se njihova djeca teže prilagođavaju na novonastale promjene pa se tako kod njih počinju javljati emocionalne poteškoće i/ili problemi u ponašanju što kod njih nerijetko izaziva osjećaje straha, nesigurnosti i neizvjesnosti što će biti sutra. Upravo se na to skreće pozornost svim roditeljima koji prolaze kroz postupke obveznih savjetovanja prije razvoda braka, pri čemu im se posebno naglašava kako djeca ne moraju razvod braka ili raskid izvanbračne veze nužno doživjeti kao traumatično i stresno iskustvo što uvelike ovisi o tome hoće li se roditelji i nakon razvoda braka nastaviti sukobljavati ili će ipak potrebe djece staviti u prvi plan i „pustiti ih da budu sretni“ na obje strane.

Buljan Flander i Roje Đapić (2020) navode kako stručnjaci iz područja zaštite djece u praksi smatraju da najbolji interes djeteta uključuje ispunjavanje djetetovih potreba i poštivanje djetetovih prava. Dalje se navodi kako je sam koncept djeteta kao nositelja prava za mnoge je teško prihvatljiv jer se djeca tradicionalno više vide kao osobe koje trebaju zaštitu, a manje kao osobe koje imaju prava i koje mogu djelovati u svrhu njihovog ispunjenja.

„Brojni autori na temelju empirijskih istraživanja i praktičnog rada nude konkretne uvjete ostvarenja najboljeg interesa djeteta u razvodu braka roditelja“ (Scott i Emery, 2014; Austin, 2016, u: Buljan Flander i Roje Đapić, 2020:30): „dostupnost i podrška od strane oba roditelja; sloboda odnosa i iznošenje mišljenja o jednom i

drugom roditelju; dijete voli oba roditelja jednako; suradnja roditelja vezano uz važne i zajedničke odluke o djetetu; posebno u akutnoj fazi nakon razvoda braka roditelji ne mogu odmah surađivati oko svih odgojnih pitanja, no važno je da se ponašaju pristojno jedno prema drugom te da se međusobno uvažavaju kao roditelji; pozitivan stav roditelja prema kontinuitetu roditeljskog odnosa djeteta i drugog roditelja; zaštita djeteta od opterećivanja osobnim partnerskim sukobima te neprestani trud svih odraslih u kreiranju poruke da je svijet, unatoč nevoljama koje se događaju sigurno mjesto.“ (Buljan Flander i Roje Đapić, 2020:31).

Budući da je jedan od ciljeva ovog istraživanja bilo utvrditi i kako stručnjaci u Zavodu u Osijeku u slučajevima visoko konfliktnih razvoda brakova procjenjuju ugroženost dobrobiti djece i da li pritom izriču mjere obiteljsko pravne zaštite, autorica smatra kako je prije toga značajno pojasniti kako se provodi procjenjivanje u skrbi za djecu i koje su to konkretne mjere koje stručnjaci u Zavodima određuju roditeljima.

Ajduković i Radočaj (2008) navode da se procjenjivanje u skrbi za djecu često konceptualno razmatra kroz takozvani „trokut procjenjivanja,“ u čijem središtu je dijete i njegova sigurnost, stabilnost i dobrobit, a stranice trokuta čine djetetove razvojne potrebe, roditeljske sposobnosti te obiteljski činitelji i činitelji iz okoline.

Dalje pojašnjavaju kako procjenjivanje treba rezultirati: analizom potreba djeteta i roditeljskih sposobnosti da na njih odgovarajuće reagira u kontekstu obitelji; utvrđivanjem treba li, i ako da, koje intervencije poduzeti da bi se osigurala dobrobit djeteta; planom akcije koji je realističan i uključuje informacije o tome tko je za što odgovoran, kada se što treba odvijati i proces praćenja te planom praćenja provođenja i evaluacije ishoda aktivnosti (Ajduković i Radočaj, 2008).

Uz gore navedeno pojašnjava se kako proces procjenjivanja treba provoditi u partnerstvu s djetetom i obitelji i uz njihovu suglasnost, što uključuje i dovršavanje plana akcije, uz izuzetak u slučaju da je dijete izloženo zlostavljanju ili da mu/joj se nanosi šteta. Uz navedeno, ističe se kako je za neke obitelji proces procjenjivanja sam po sebi terapijska intervencija jer sama prilika, da se postojeći problemi sagledaju na konstruktivan način sa stručnjacima koji su spremni slušati i pomagati, može ponekad biti dovoljna da se pronađe rješenje (Ajduković i Radočaj, 2008).

Zaključno, stručnjaci pri Zavodima koji sačinjavaju stručne procjene o postojanju potrebe da se roditeljima određuju mjere obiteljsko pravne zaštite, a radi zaštite prava i dobrobiti njihove djece, trebaju voditi računa da pritom uz procjenu roditeljskih sposobnosti i kompetencija, kao i obiteljske činitelje te činitelje iz okoline, svakako uzmu u obzir i djetetove razvojne potrebe. Stručnjaci se pritom mogu poslužiti postojećim instrumentima poput liste za procjenu sigurnosti djeteta, liste za procjenu razvojnih rizika djeteta i roditeljskih snaga, kako bi lakše donijeli odluku koju mjeru poduzeti u određenoj obitelji (Ajduković, 2015).

Odredbom članka 134. Obiteljskog zakona propisane su mjere koje su u nadležnosti Zavoda:

- žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji
- upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu
- mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu
- mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23).

1.4. Obiteljska medijacija - nenasilno rješavanje sukoba

Kao oblik pomoći roditeljima u situacijama razvoda braka/raskida izvanbračne veze i konfliktnim odnosima između članova obitelji, pojavljuje se usluga obiteljske medijacije koja se već godinama primjenjuje kako u cijelom svijetu, tako i u zemljama Europske Unije, a upravo primjenom europskih iskustava, pravnih stečevina, uredbi, direktiva i najbolje prakse, medijacija se počela provoditi i u Republici Hrvatskoj.

Prema odredbi članka 331. Obiteljskog zakona obiteljska medijacija definira se kao „postupak u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć jednog ili više obiteljskih medijatora, a obiteljski medijator je nepristrana i posebno educirana osoba koja je upisana u registar obiteljskih medijatora. (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23). Dalje se navodi kako je svrha obiteljske medijacije „postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma u vezi s djetetom, kao i o svim drugim spornim pitanjima imovinske i neimovinske naravi.“ (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23).

„Medijacija je najraširenija metoda mirnog rješavanja sporova o roditeljskoj skrbi, iako široku primjenu ima i u drugim obiteljsko pravnim sporovima.“ (Schepard 2004/a u: Čulo Margaletić, 2014:21).

Čulo Margaletić (2014) dalje pojašnjava kako se radi o postupku u kojemu su pregovori, usmjereni rješavanju problema koji postoji između sudionika, olakšani sudjelovanjem treće neutralne osobe. Uloga medijatora je da potiče sudionike u razmatranju njihovih vlastitih interesa, kao i traganju za prilagodljivim i kreativnim rješenjima spornih pitanja. Dalje se navodi kako je u srži postupka medijacije „načelo samoodređenja stranaka,“ čija važnost se ogleda u tome „da će sudionici koji su sposobni za sudjelovanje u medijaciji, u većoj mjeri moći istražiti moguća rješenja njihovog prijepora, uistinu će moći saslušati drugu stranu i razumjeti njihove brige i strahove te će u konačnici biti osnaženi donijeti vlastite odluke kojima će odrediti vlastitu budućnost.“ (Salem 2009, u: Čulo Margaletić, 2014:21).

„Obiteljska medijacija započela je svoj razvoj kao facilitacijska medijacija.“ (Milne i sur. 2004, u: Čulo Margaletić 2014:24).

Prema facilitacijskoj medijaciji „uloga medijatora je slabija, odnosno manje izražena, u vođenju postupka gdje glavnu ulogu imaju sami sudionici, dok medijator istima samo olakšava njihovu provedbu, odnosno olakšava im komunikaciju i usmjerava ih ka postizanju vlastitih ciljeva.“ (Schepard, 2004/a, u: Čulo Margaletić, 2014:24).

Milne i sur. (2004) ističu kako je osnovna uloga medijatora da osnaži i ohrabri sudionike u postizanju vlastitih ciljeva ili dogovora. Kao osnovna obilježja facilitacijskog modela ističu se:

- orijentiranost na postupak, ne na rezultat, a medijatorova uloga je da vodi postupak kako bi pomogao sudionicima u njihovom dogovaranju
- zatim usredotočenost na sudionike, gdje je zadaća medijatora pomoći im da oni bolje komuniciraju i sami postignu dogovor na zadovoljstvo svih sudionika uključenih u postupak
- usmjerenost je na komunikaciju gdje medijator pomaže sudionicima da rasprave što je predmet spora, kao i sva otvorena pitanja

- utemeljenost je na interesima gdje medijator pomaže sudionicima u uzajamnom i jasnijem razumijevanju interesa i zabrinutosti svakoga od njih za ostvarenje istih te u njihovom zajedničkom djelovanju k traženju mogućih rješenja kojim bi ti interesi bili zadovoljeni (Milne i sur., Mayer, 2004 u: Čulo Margaletić, 2014:24).

Osim osnovnih obilježja, Mayer (2004 u: Čulo Margaletić, 2014) iznosi i druge vrijednosti opisanog pristupa medijaciji poput toga da je obiteljima u medijaciji potrebna pomoć u komunikaciji, nego pomoć u vidu pružanja ili davanja informacija, zatim da je vrlo važno osnaživanje korisnika u donošenju vlastitih odluka, kao i da dobrovoljno postignuti sporazumi imaju veću snagu i trajnost od onih koji su postignuti pod prisilom. Dalje se ističe da je značajno i što se neovisno o snažnim emocijama koje prate obiteljsko pravni konflikt sudionicima ipak može pomoći da učinkovito i konstruktivno komuniciraju, kao i da u predmetu spora ne treba odlučivati primjenom pravnih standarda ili prakse suda, već na temelju specifičnih potreba i interesa članova obitelji. Čulo Margaletić (2014) zaključuje da je za bolje razumijevanje postupka obiteljske medijacije, važno naglasiti kako nepristranost znači odsustvo favoriziranja, odnosno podržavanja jednog od sudionika u bilo kojem obliku i uključuje obvezu jednakog postupanja prema svim sudionicima u postupku. Osim toga, dalje se pojašnjava i kako je medijator „dužan poštivati načelo povjerljivosti svih podataka prikupljenih tijekom postupka obiteljske medijacije, osim ako je temeljem zakona obvezan ili temeljem sporazuma sudionika ovlašten na njihovo otkrivanje.“ (Čulo Margaletić, 2014:36).

Obiteljski medijator „treba pomoći sudionicima u prepoznavanju i zaštiti najboljeg interesa njihove zajedničke djece.“ (Čulo Margaletić, 2014:37). Ukoliko tijekom postupka prepozna da je prisutan bilo koji oblik obiteljskog nasilja (primjerice, u slučaju prijetnji smrću ili ugroze života i zdravlja bilo kojeg od sudionika ili njihove djece, saznanja o zlostavljanju ili zanemarivanju djece), medijator treba poduzeti odgovarajuće korake radi prilagodbe medijacijskog postupka: „ispitati poduzimanje određenih aktivnosti radi osiguranja sigurnosti sudionika i sebe samoga koji mogu uključivati uspostavu mjera sigurnosti; održavanje pojedinačnih odvojenih sastanaka i bez sporazuma sudionika o tome; dopuštanje zastupnicima ili odvjetnicima sudionika

da prisustvuju, ali samo prate postupak ili osoba koja pruža zaštitu i podršku žrtvi nasilja tijekom postupka; upućivanje sudionika odgovarajućim lokalnim službama te prekid medijacije uz poduzimanje odgovarajućih mjera radi zaštite sigurnosti sudionika.“ (Čulo Margaletić, 2014:39).

Na kraju, vrlo je važno da obiteljski medijatori „izgrade i održavaju profesionalnu osposobljenost za medijaciju na način da kontinuirano rade na poboljšavanju i usavršavanju svojih profesionalnih vještina i sposobnosti pohađajući relevantne programe, odnosno edukacije te provodeći postupak samo ocjenjivanja.“ (MacBeth, 2010, u: Čulo Margaletić, 2014:40).

Schepard (2004/a u: Čulo Margaletić) ističe kako je postupak pregovaranja „proces u kojemu roditelji ili njihovi zastupnici, odnosno odvjetnici traže rješenje pravnog spora izravnom raspravom.“ (Schepard, 2004/a u: Čulo Margaletić, 2014:55). Schepard (2004/a u: Čulo Margaletić, 2014) pojašnjava kako se kod pregovaranja koje ima za cilj rješavanje problema, postupa na temelju četiri osnovna načela:

- odvajanje sudionika od problema, odnosno spora
- fokusiranje na interese sudionika, a ne na njihove pozicije u sporu
- kreiranje mogućih rješenja koja će biti u korist svih sudionika u postupku
- inzistiranje na objektivnim mjerilima za rješavanje spora (Schepard, 2004/a u: Čulo Margaletić, 2014:56).

Breber i Sladović Franz (2014) pojašnjavaju kako termini spor i sukob nemaju jednako značenje, iako se često tako koriste. Dalje se pojašnjava kako bi se termin spor trebao koristiti u kontekstu provedbe pravnog postupka, dok s druge strane ne mora nužno značiti da će svaki sukob prerasti u spor jer se isti može riješiti i u izvan sudskim postupcima, samostalno ili uz pomoć treće osobe. Uz navedeno, naglašava se kako se obiteljska medijacija može koristiti i za rješavanje obiteljskih sporova ako se radi o konkretnim spornim pitanjima, ali i za rješavanje sukoba koji su povezani s osobnim pitanjima ili obiteljskim odnosima.

Ovdje je značajno osvrnuti se i na odredbu članka 332. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23) koja propisuje situacije kada se obiteljska medijacija ne provodi:

- kada prema procjeni stručnog tima nadležnog Zavoda ili obiteljskog medijatora zbog obiteljskog nasilja nije moguće ravnopravno sudjelovanje bračnih drugova u postupku obiteljske medijacije (upitno je kolika je ne/ravnoteža moći između počinitelja i žrtve)
- ako su jedan ili oba bračna druga lišeni poslovne sposobnosti, a nisu u stanju shvatiti značenje i pravne posljedice postupka ni uz stručnu pomoć
- ako su jedan ili oba bračna druga nesposobni za rasuđivanje i
- ako bračni drug ima nepoznato prebivalište i boravište

Obiteljska medijacija je dobrovoljan proces i ne bi je bilo moguće provoditi u slučaju da medijator tijekom postupka utvrdi kako jedan od sudionika sudjeluje u postupku protiv svoje volje, pod prijetnjom drugoga, da je na bilo koji način zastrašen ili ucijenjen da mora sudjelovati u postupku ili da potvrđuje razumijevanje, ali ipak nije sposoban shvatiti značenje i pravne posljedice postupka, niti uz stručnu pomoć.

Ajduković i sur. (2016) navode da učestalost pojedinih oblika i posljedice nasilja variraju od slučaja do slučaja te da se stoga svaka situacija mora procjenjivati na temelju svih relevantnih okolnosti. Dalje se pojašnjava da intenzitet i učestalost nasilja kao i procjena razine traumatizacije žrtve igraju važnu ulogu u procjenjivanju mogućnosti medijacije u slučajevima kod kojih je bilo prisutno partnersko nasilje. Stoga su ishodi medijacije upitni i medijacija nije pogodna kad je prisutan strah žrtve i bilo kakva dominacija jedne od strana. Upravo zato zagovornici provođenja obiteljske medijacije u situacijama kada je prisutno nasilje u partnerskom odnosu nisu nekritični i ne inzistiraju na medijaciji »pod svaku cijenu,« već smatraju kako je obiteljska medijacija vrlo primjerena i učinkovita tehnika rješavanja problema kod mnogih slučajeva u kojima su sudionici imali iskustvo partnerskog nasilja. (Ajduković i sur., 2016).

U prilog tome idu i rezultati ovog istraživanja iz kojih je razvidno kako su pojedini predstavnici stručnih timova uputili korisnike u postupke obiteljske medijacije iako su kod njih procijenili visoku razinu konfliktnosti. Međutim, značajno je napomenuti i da se tom prilikom, točnije već na prvom takozvanom predmedijacijskom susretu, utvrdilo da su nasilna ponašanja partnera ipak bila prepreka daljnjem provođenju postupka obiteljske medijacije u tom trenutku.

Ovdje bi bilo važno naglasiti kako aktualne zakonske odredbe nisu predviđele dovoljno i drugih kategorija slučajeva s kojima se susreću medijatori kroz praktičan rad, čime se opravdano ograničava primjena obiteljske medijacije. Primjerice, ostaje upitno na koji način bi se osobama znatno narušenog zdravlja (gluhonijeme, slijepe i /ili nepokretne osobe koje su sposobne za rasuđivanje i drugo) ili osobama slabijeg imovinskog statusa (koje doslovno nemaju financijskih sredstava da iz prigradskih naselja putuju do grada gdje se provodi obiteljska medijacija) moglo osigurati da se i njima može pružiti usluga obiteljske medijacije. Stoga autorica ovog rada smatra kako bi bilo nužno razmotriti mogućnosti izlaska medijatora iz prostorija Obiteljskih centara i planiranje provođenja postupaka obiteljske medijacije u prostorijama mjesnih odbora prigradskih naselja za one kategorije stanovništva koje, iz naprijed opisanih i opravdanih razloga, nisu u mogućnosti osobno dolaziti na sastanke u prostorije Obiteljskog centra. Osim toga, valjalo bi i bolje zakonski urediti mogu li se u postupcima obiteljske medijacije angažirati prevoditelji, kako primjerice za znakovni jezik, tako i za strani jezik, i tko bi u tim slučajevima snosio troškove njihovih usluga. Značajno je osvrnuti se i na protekle tri godine kada se rad sa korisnicima i u sustavu socijalne skrbi, kao i u drugim sustavima u javnim i državnim službama, ali i privatnim poduzećima, morao prilagođavati novonastalim okolnostima na način da se uvažavaju zaprimljene upute i preporuke Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo radi zaštite zdravlja stanovništva uslijed pandemije bolesti COVID 19. Zbog navedenog, postoji mnogo različitih iskustava iz područja čitave države o načinima na koji su se kod nas provodile on-line obiteljske medijacije za vrijeme trajanja pandemije bolesti COVID 19, a što nam je pak ukazalo i na neke nove prepreke u provođenjima obiteljskih medijacija (tako se navodilo primjerice da korisnici nemaju na raspolaganju računala, mobilne uređaje, niti pristup internetu, da je slaba internetska veza, da nemaju kome kod kuće ostaviti malu djecu na čuvanju dok su oni u postupku i drugo), iako su

naravno zamijećene i značajne prednosti kod takvog načina provođenja postupaka obiteljske medijacije. Uz navedeno, važno je istaknuti kako se u praksi pojavljuju i slučajevi gdje su primjerice sudionici osobe lišene poslovne sposobnosti (djelomično ili u potpunosti), ali su u stanju shvatiti značenje i pravne posljedice postupka uz stručnu savjetodavnu pomoć.

Nadalje, autorica smatra kako zakonski nije dovoljno jasno uređeno može li se i kako tim osobama omogućiti da sudjeluju u postupku obiteljske medijacije, već se i to se prepušta na procjenu svakog pojedinog medijatora (kao i činjenica da primjerice sudionici namjerno prešute i ne kažu medijatoru da boluju od određene psihičke bolesti koja bi ih mogla omesti u rasuđivanju kod donošenja odluka o određenom spornom pitanju i slično). Stoga je od osobitog značaja da svi medijatori koji provode postupke obiteljskih medijacija neprestano razmjenjuju vlastita iskustva bilo kroz nove edukacije, bilo kroz methodske supervizije ili na neki drugi način jer tako neprestano nadograđuju stečena znanja i vještine u svrhu unaprjeđenja kvalitete vlastitog praktičnog rada s korisnicima. Pritom je važno naglasiti kako se u razmjeni tih iskustava između medijatora, također mora strogo poštivati načelo povjerljivosti na način da će medijator u svojim iskazima primjerice na superviziji opisivati isključivo problematične situacije na koje je nailazio u svom radu sa sudionicima bez iznošenja osobnih podataka i specifičnih detalja problematične situacije koji bi mogli razotkriti identitet sudionika i njegovu životnu problematiku u postupku obiteljske medijacije.

U praksi dolazi do situacija u kojima bračni partneri koji nisu uspjeli sačiniti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi kroz postupak obveznog savjetovanja prije razvoda braka, pokreću postupak obiteljske medijacije samo kako bi „dobili papir da su odradili obvezan prvi susret,“ odnosno izvješće s kojim dalje pokreću sudski postupak radi razvoda braka. Stoga je važno naglasiti kako obiteljski medijator prije nego započne sa provođenjem postupka obiteljske medijacije, ima obvezu sa svakim od sudionika prvotno utvrditi jesu li uopće ispunjene pretpostavke za provođenje obiteljske medijacije, odnosno jesu li sudionici stvarno spremni na suradnju, jesu li kompetentni za donošenje vlastitih odluka i postoji li između njih ravnoteža moći.

Milašin i sur. (2009) ističu kako nije uvijek i moguće razriješiti sukob na način da obje strane pobjede (orijentacija „pobjeda-pobjeda“), ali značajna je razlika između

situacije gubitka i pobjede nakon što se pokušalo zadovoljiti potrebe svih osoba uključenih u sukob i situacije u kojoj se sukob počinje rješavati iz orijentacije „pobjeda-poraz.“

Zaključno, u nastavku rada detaljnije će se raspravljati o rezultatima ovog istraživanja, no autorica smatra već ovdje značajnim istaknuti kako je u većem broju slučajeva, u postupcima obveznih savjetovanja prije razvoda braka, utvrđeno da su nasilna ponašanja partnera bila prepreka za upućivanje partnera u obiteljsku medijaciju i to zbog zabrane prilaska počinitelja žrtvi, kao i zbog narušenog psihičkog stanja partnera i problema s konzumacijom alkohola. Tamo gdje to nije bio slučaj i gdje se partnere, unatoč uočenim nasilnim ponašanjima, ipak uputilo u postupak obiteljske medijacije, razvidno je kako je postupak medijacije obustavljen upravo radi postojanja nasilja u obitelji. S druge strane, jedan od predstavnika onih stručnih timova koji su istaknuli da nasilna ponašanja nisu bila prepreka za upućivanje u medijaciju, ujedno je i naveo da medijacija niti nije bila potrebna jer su postigli dogovor u obveznom savjetovanju prije razvoda braka, no taj slučaj je na skali konfliktnosti ocjenjen kao srednje, a ne visoko konfliktni razvod braka. Naime, visoko konfliktni razvodi i jesu specifični upravo po tome što partneri ne uspijevaju samostalno postizati dogovore o ostvarivanju skrbi o zajedničkoj djeci.

Iz navedenog se zaključuje i da se postupci obiteljske medijacije nisu provodili u onim slučajevima gdje su uočena nasilna ponašanja partnera i to bez obzira na činjenicu jesu li nasilna ponašanja kao prepreku utvrdili stručnjaci koji provode postupke obveznog savjetovanja u Zavodu ili obiteljski medijator u Obiteljskom centru. Važno je istaknuti, a što je autorica uočila u praktičnom radu s rizičnim obiteljima, da u takvim i sličnim situacijama pojedini korisnici i kada pokrenu sudski postupak radi razvoda braka tijekom tog sudskog postupka ponekad ipak uspiju postići sporazum jer su primjerice jednostavno „izgubili snagu boreći se s protivnikom“ u dugotrajnim sudskim postupcima pa su spremniji odstupiti od nekih svojih početnih zahtjeva i pozicija ili su do sporazuma došli uz pomoć opunomoćenika kojima veliki broj korisnika još uvijek poklanja vjeru da će im u sudskom postupku oni ishoditi veću korist, nego što bi oni to sami mogli postići.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

2.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi:

- Prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova tijekom provođenja postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka.
- Jesu li nasilnička ponašanja partnera bila prepreka stručnjacima za upućivanje u postupak obiteljske medijacije?
- Kako stručnjaci u slučajevima visoko konfliktnih razvoda procjenjuju ugroženost dobrobiti djece i da li pritom izriču mjere obiteljsko pravne zaštite?

2.2. Istraživačka pitanja

Sukladno ciljevima istraživanja, postavljena su slijedeća istraživačka pitanja:

1. Koja su obilježja nasilja u partnerskim odnosima uočili stručnjaci tijekom provođenja postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka i kako su to učinili?
2. Kako i na temelju kojih pokazatelja stručnjaci određuju radi li se o visoko konfliktnom razvodu braka?
3. Jesu li nasilnička ponašanja partnera prepreka stručnjacima za upućivanje u postupak obiteljske medijacije? Ako da, zbog čega?
4. Kako su stručnjaci procjenjivali je li ugrožena dobrobit djece u slučajevima visoko konfliktnih razvoda s elementima nasilja?
5. Jesu li stručnjaci u slučajevima visoko konfliktnih razvoda brakova izricali mjere obiteljsko pravne zaštite dobrobiti djece? Ako da, koje? Ako ne, zbog čega ne?

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Tip istraživanja i uzorak

Radi se o eksplorativnom i deskriptivnom istraživanju koje je provedeno 2018. godine. Sukladno postavljenom cilju istraživanja i prirodi istraživačkog problema koristila se triangulacija izvorima podataka. U prvom dijelu istraživanja izvor podataka su bili stručni djelatnici Zavoda u Osijeku (po jedan predstavnik svakog od 9 stručnih timova – 8 socijalnih radnica i jedna pravica) koji su odgovorili na poluotvorena pitanja u „Upitniku o prisutnosti i obilježjima nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima braka.“ Navedeni stručnjaci su tijekom 2017. provodili postupke obveznih savjetovanja prije razvoda braka.

U drugom dijelu istraživanja provedena je analiza dokumentacije za 17 slučajeva putem obrasca sačinjenog u tu svrhu “Obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova“ koje je 9 stručnjaka koji su sudjelovali u prvom dijelu istraživanja procijenilo kao visoko konfliktnim razvodima kod kojih je utvrđena prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima.

3.2. Postupak, instrumenti i obrada podataka

Prije početka istraživanja zatraženo je i zaprimljeno u pisanoj formi odobrenje (suglasnost) za provođenje istraživanja od strane tadašnje ravnateljice Centra za socijalnu skrb Osijek (sada naziva Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni ured Osijek). Potom se stupilo u kontakt sa tadašnjom voditeljicom Odjela za djecu, mladež i obitelj (sada naziva Stručna cjelina za djecu, mlade i obitelj) kao i sa svim predstavnicama stručnih timova sa Stručne cjeline za djecu, mlade i obitelj kojim putem je svima pojašnjena svrha i cilj istraživanja te su svi zajedno zamoljeni da se dobrovoljno uključe u istraživanje kroz ispunjavanje podijeljenih upitnika. Osim toga, svi su obaviješteni o čuvanju profesionalne tajne čime se jamči povjerljivost podataka iz dokumentacije koja se analizirala tijekom istraživanja. Svakoj predstavnici tima su uz upitnik priložene i zamolbe, kao i obrasci za davanje suglasnosti svakog ponaosob za sudjelovanjem u istraživanju.

Kao što je već navedeno, podaci o okončanim postupcima obveznog savjetovanja prije razvoda braka i podaci o evidentiranom nasilju u obitelji, dobiveni su temeljem odgovora na poluotvorenom upitniku o prisutnosti i obilježjima nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima braka koji se sastoji od 9 pitanja čiji sadržaj korespondira s istraživačkim pitanjima (Prilog A).

Podaci su analizirani metodom analize sadržaja koja je ovisno o tipu pitanja rezultirala kvantitativnim ili kvalitativnim podacima. U kvalitativnoj analizi podataka svakom od 9 stručnjaka koji su sudjelovali u istraživanju pridodana je oznaka ST. 1., ST. 2. i tako dalje.

Nakon toga je provedena analiza ukupno 17 konkretnih slučajeva (predmeta, odnosno rizičnih obitelji) koje su stručnjaci istaknuli kao visoko konfliktna. Prilikom analize dokumentacije i uvidom u uredsko poslovanje Zavoda u Osijeku utvrđeno je kako je tijekom 2017. godine evidentirano ukupno 217 postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka. Za analizu dokumentacije ovih 17 slučajeva korišten je obrazac „Obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova“ koji je sačinjen za potrebe ovog istraživanja (Prilog B).

Ovaj obrazac strukturiran je s obzirom na probleme istraživanja i dostupnost podataka i usmjeren je na 4 skupine varijabli. Prva skupina varijabli odnosi se na obilježja prijavljenog događaja (prijava događaja, duljina trajanja nasilja, tko je bio počinitelj nasilja u prijavljenom događaju, oblik nasilja koji je bio prisutan u prijavljenom događaju, da li su u trenutku počinjenja prijavljenog nasilnog događaja prema odrasloj osobi bila prisutna djeca). Druga skupina varijabli odnosi se na obilježja žrtve nasilja (spol, dob, stupanj obrazovanja, radni status, bračni status, roditeljski status). Treća skupina varijabli odnosi se na obilježja počinitelja nasilja (spol, dob, stupanj obrazovanja, radni status, bračni status, roditeljski status). Četvrta skupina varijabli odnosi na postupanje nadležnih institucija (analize postojećih sudskih rješenja i druge prateće dokumentacije) te na postupanje Zavoda u Osijeku (intervencije poduzete od strane Zavoda, kao i mjere obiteljsko pravne zaštite koje su poduzete u svrhu zaštite interesa i dobrobiti djece).

Podaci su obrađivani standardnom deskriptivnom statističkom analizom koja predstavlja skup metoda kojima se vrši izračunavanje, prikazivanje i opisivanje osnovnih karakteristika statističkih serija. Deskriptivna statistička analiza obuhvaća slijedeće radnje: grupiranje i sređivanje statističkih podataka; prikazivanje statističkih podataka; izračunavanje i određivanje osnovnih mjera statističkih serija.

3.3. Etičke implikacije provođenja istraživanja

Prije početka istraživanja zatraženo je i dobiveno pismeno odobrenje (suglasnost) tadašnje ravnateljice Centra za socijalnu skrb Osijek, sada v.d. predstojnice Hrvatskog zavoda za socijalni rad, Područni ured Osijek, za provođenje istraživanja pri čemu su i tadašnja ravnateljica, kao i predstavnice stručnih timova, upoznate s načelom povjerljivosti i anonimnosti. Osobna imena stručnjaka i korisnika u slučajevima koji su se obrađivali u ovom radu ni u kojem kontekstu neće biti javno objavljivana, čime se jamči povjerljivost podataka iz dokumentacije koja se analizirala tijekom istraživanja. Tadašnjoj ravnateljici i stručnim djelatnicama Zavoda u Osijeku koje su sudjelovale u istraživanju ponuđena je mogućnost da im se prikažu dobiveni rezultati istraživanja putem prezentacije ili dostave podatka o provedenom istraživanju elektronskom poštom, što su sve rado prihvatile.

U istraživanju se uvažilo i načelo dobrovoljnosti sudionika jer su svi prije ispunjavanja upitnika upoznati da sudjelovanje u istraživanju nije obvezujuće, no naglašeno im je kako bi bilo od velikog značaja da svi stručni timovi Stručne cjeline za djecu, mlade i obitelj pri Zavodu u Osijeku i sami provjere među sobom koliko su ujednačeni u donošenju procjena je li neki razvod braka visoko konfliktan ili nije te na temelju kojih kriterija to određuju, posebice uzevši u obzir kako ti kriteriji nisu nigdje u zakonskim, niti podzakonskim aktima izričito navedeni, već se prepuštaju diskrecijskim procjenama stručnjaka. Nakon tako danog pojašnjenja, predstavnice svih devet stručnih timova su bez negodovanja ispunile dane im upitnike u za to zadanom roku. Pritom sam uvažila činjenicu da su sve preopterećene raznoraznim vrstama poslova koje obavljaju u okviru za to predviđenih zakonskih ovlasti i da im je ispunjavanje upitnika svima samo još jedna obveza u nizu koju su svojevrijedno ipak preuzele i izvršile, a na čemu im se autorica ovog rada ovom prilikom još jednom posebno zahvaljuje.

3.4. Doprinos istraživanja

Pregled postojeće literature iz ovog područja, kao i podaci prikupljeni ovim istraživanjem, omogućit će uvid u način rada stručnih djelatnika Zavoda u Osijeku prilikom donošenja procjena o tome treba li bračne partnere kod kojih je bilo prisutno nasilje u obitelji ipak upućivati da se uključe u postupak obiteljske medijacije prilikom razvoda braka ili donijeti procjenu da obzirom na utvrđenu prisutnost nasilja u partnerskim odnosima to ne bi bilo svrhovito.

Također, a kako je već u uvodnom dijelu istaknuto, na osnovu toga moglo bi se dalje promišljati postoji li potreba za uvođenjem kriterija po kojima bi se te procjene donosile na ujednačeniji način, odnosno moglo bi se promišljati o sačinjavanju primjerice prijedloga izrade kriterija za ne/uključivanje u postupke obiteljske medijacije u slučaju nasilja u partnerskim odnosima, koji bi se potom mogao primjenjivati diljem Republike Hrvatske, upravo u svrhu ujednačavanja praktičnog rada svih stručnjaka zaposlenih u svim područnim uredima sadašnjeg Hrvatskog zavoda za socijalni rad.

4. REZULTATI I RASPRAVA ISTRAŽIVANJA

4.1. *Prisutnost i obilježja nasilja u visoko konfliktnim razvodima brakova iz perspektive stručnjaka*

Na upitniku o prisutnosti i obilježjima nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima braka od 9 timova, čak 3 tima su se izjasnila kako tijekom 2017. godine nisu imali niti jedan slučaj visoko konfliktnog razvoda. Od 6 timova čiji predstavnici su naveli kako su imali visoko konfliktno razvode u kojima su uočili prisutnost nasilja u obitelji, evidentirano je ukupno 17 slučajeva.

U nastavku slijedi prikaz i rasprava o dobivenim podacima, odnosno rezultatima redom po postavljenim pitanjima iz upitnika.

4.1.1. *Prisutnost i pojavnici oblici nasilja u partnerskim odnosima*

Sudionice, odnosno predstavnice 9 stručnih timova Zavoda u Osijeku, zamoljene su da se prisjete postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka koje su provele u razdoblju od 1.1.2017. do 31.12.2017., a u kojima su utvrdile prisutnost nasilja u partnerskim odnosima te da navedu koje oblike nasilja su uočile u tim partnerskim odnosima i kako su to uočile.

Šest od ukupno devet stručnih timova utvrdilo je prisutnost nasilja u partnerskim odnosima (tri tima su se izjasnila da tijekom 2017. nisu imali niti jedan slučaj visoko konfliktnog razvoda braka).

Četiri od ukupno šest stručnih timova utvrdili su prisutnost verbalnog, fizičkog (tjelesnog) i psihičkog nasilja u partnerskim odnosima, dok su dva od šest timova utvrdili prisutnost verbalnog i fizičkog nasilja. Samo su dva stručna tima utvrdili prisutnost ekonomskog nasilja te je samo jedan stručni tim utvrdio i prisutnost nametljivog ponašanja u partnerskom odnosu.

Uz navedeno, stručni timovi navodili su različite kombinacije navedenih oblika nasilja koje su utvrdili, a najčešće su bile slijedeće kombinacije:

- verbalno, psihičko i fizičko nasilje
- verbalno, psihičko, fizičko i ekonomsko nasilje
- verbalno i fizičko nasilje

Na drugi dio pitanja koji se odnosio na način kako su sudionice utvrdili prisutnost tih oblika nasilja u partnerskim odnosima, predstavnica ST. 1. navela je kako su o tome obaviješteni od strane policije kroz prijašnja postupanja. Predstavnice ST. 2., ST. 3., ST. 4. i ST. 5. navele su kako su do saznanja o nasilju došle temeljem razgovora sa bračnim partnerima pri čemu su korisnici navodili koje nasilne događaje su prijavljivali policiji, ali što je utvrđeno i iz zaprimljenih obavijesti, odnosno dopisa, policije o konkretnom nasilnom događaju koji je njima prijavljen. Samo su predstavnice ST. 5. i ST. 6. navele kako se do tih informacija došlo kada su bračni partneri u postupku obveznog savjetovanja upitani je li bilo nasilja u njihovoj obitelji.

Predstavnice ST. 7., ST. 8. i ST. 9. nisu utvrdile prisutnost nasilja u partnerskim odnosima u provedenim postupcima obveznih savjetovanja prije razvoda braka u traženom razdoblju.

4.1.2. Pokazatelji visoko konfliktnih razvoda

Zatim su sudionice upitane na temelju kojih pokazatelja su procijenile da se radi o visoko konfliktnim razvodima. Što je to bilo u ponašanju i uzajamnim odnosima partnera što im je ukazalo na to da se radi o visoko konfliktnim razvodima?

Predstavnice svih šest stručnih timova navodile su iste, ali i neke različite, pokazatelje na temelju kojih su procijenile da se radi o visoko konfliktnim razvodima brakova. U kategoriji podudaranja odgovora redom su navođeni: međusobno optuživanje (jedno drugo optužuju za nasilna ponašanja, prikazuju se u negativnom svjetlu, povisuju ton); znatno narušena međusobna komunikacija partnera i/ili potpuno odbijanje komunikacije; konstantni prigovori na ponašanje drugog roditelja, prijave za nasilje od strane partnera; teško razdvajanje partnerske od roditeljskih uloga uz prejako izražene emocije, posebice ljutnje, a kod ponekih čak i mržnje.

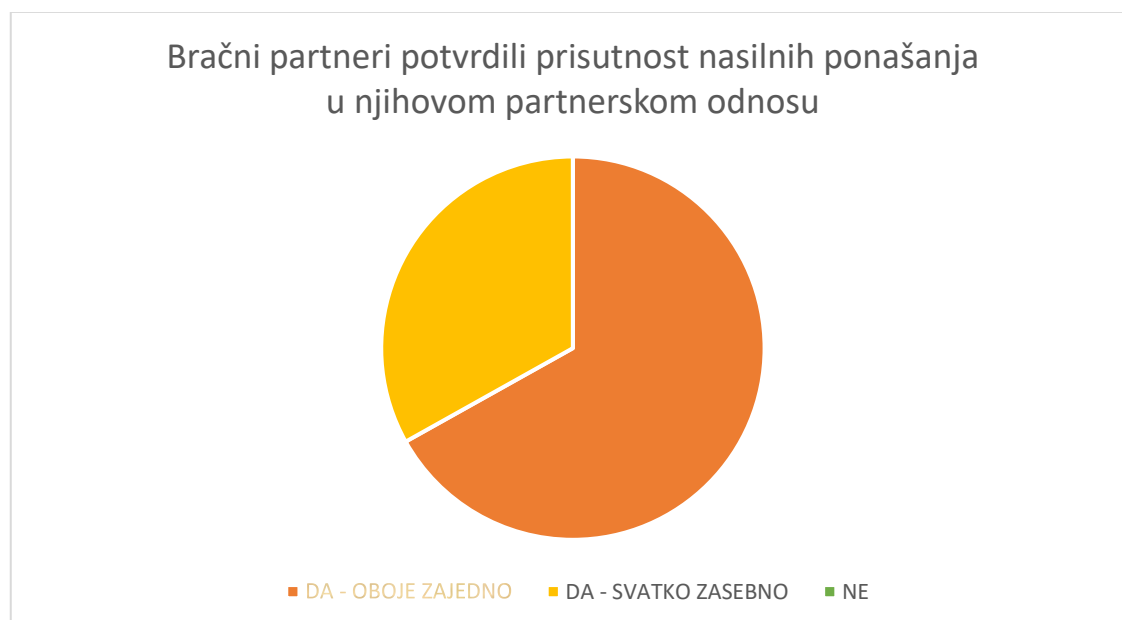
U kategoriji različitih pokazatelja redom su navođeni: učestali telefonski pozivi i prijavljivanje partnera za različita ponašanja, traženje podrške stručnjaka „protiv“ drugog partnera; nemogućnost dogovora vezano za plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi; izražen intenzitet negativnih emocija i korištenje uvredljivog rječnika; upliću djecu u sukobe, kritiziraju drugog roditelja i njegove odgojne metode, dijete izloženo neprimjernim „formacijama,“ govore djeci negativno o drugom roditelju; dugotrajnost

konflikta; ponavljanje sukoba; intervencije policije; jedan partner ne želi razvod braka i prijeti odvođenjem/zadržavanjem djece u tom slučaju; međusobno se optužuju o lošoj skrbi o djeci; prekomjerno konzumiranje alkohola i odbijanje liječenja, ugrožena dobrobit zajedničkog djeteta, upadaju si međusobno u riječi, udaljeno sjede i upiru prstom jedan u drugog, oni sami verbaliziraju kako nemaju povjerenja jedno u drugo, odnosno da će i ovaj drugi roditelj dobro skrbiti o djetetu.

Iz ovih opisa može se uočiti da stručni timovi koriste široki raspon ponašanja kao pokazatelja visoko konfliktnih razvoda braka.

4.1.3. Korištenje direktnih upita o prisutnosti nasilničkih ponašanja u partnerskom odnosu

Sudionice su također odgovorile na pitanje da li se bračne partnere direktno provjerava je li bilo nasilničkih ponašanja u njihovom partnerskom odnosu. Temeljem zaprimljenih odgovora utvrđeno je kako su predstavnice četiri od ukupno šest stručnih timova navele da su oba bračna partnera zajedno i direktno upitali tijekom postupka obveznog savjetovanja prije razvoda braka je li bilo nasilničkih ponašanja u njihovom partnerskom odnosu, dok su predstavnice dva od šest timova navele da su taj upit direktno postavili svakom partneru zasebno.

Slika 1. Prikaz rezultata o ne/postojanju direktnih upita o prisutnosti nasilničkih ponašanja u partnerskom odnosu

Niti jedan stručni tim nije se izjasnio negativno, odnosno da nije upitao bračne partnere tijekom provođenja postupka obveznog savjetovanja prije razvoda braka je li bilo nasilničkih ponašanja u njihovom partnerskom odnosu. Navedeno nam ukazuje na činjenicu kako su svi stručni timovi u provođenju postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka postupali sukladno odredbama Pravilnika o obveznom savjetovanju prije razvoda braka, a prema kojem su dužni provjeriti je li ugrožena sigurnost i dobrobit djece radi nasilničkih ponašanja u obitelji.

Ono što se pritom uočilo problematičnim, jest način na koji su stručnjaci provjeravali postojanje nasilničkih ponašanja u partnerskom odnosu tijekom postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka. Zabrinjavajući je podatak da su čak četiri od šest predstavnika stručnih timova, uputili bračnim partnerima zajedno, a ne svakom zasebno, pitanje o postojanju nasilničkih ponašanja u njihovom partnerskom odnosu. Time su stručnjaci možebitno riskirali da potencijalna žrtva, ukoliko nije dobila dovoljno vremena i pozornosti od strane stručnjaka da odgovori na tako osjetljivo pitanje kojim se zadire u intimu njihovog odnosa, jednostavno prešuti da je žrtva jer nije niti za očekivati da će žrtva u prisutnosti počinitelja sama progovoriti o tome i time se dodatno izložiti, odnosno ugroziti svoju sigurnost. Posebnu pozornost treba posvetiti upravo činjenici kako će odgovor možda i izostati (što je također odgovor), a onda stručnjaci, koji su u obvezi to prepoznati, prema tome trebaju poduzeti slijedeće korake. Stoga, a ukoliko se samo posumnja da je netko od bračnih partnera moguće žrtva nasilja u obitelji, navedeno je dodatno provjeriti u zasebnom postupku nasamo sa potencijalnom žrtvom i proslijediti obavijest o tome nadležnoj policijskoj postaji sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Iako je vrlo važno da stručnjak aktivno sluša što oba partnera odgovaraju na njegova pitanja tijekom postupka, istovremeno je podjednako važno da se posveti pozornost i na neverbalne znakove komunikacije kao što su položaji tijela partnera, pokreti očiju, ton glasa ili izraz lica, a što također može ukazati na to u kakvom su odnosu partneri i bez da oni sami to jasno verbaliziraju. Sve navedeno može biti od velikog značaja pri donošenju procjene o tome je li netko od njih moguće u strahu govoriti o svom odnosu pred drugim partnerom, a o tome ovisi koje radnje i mjere za zaštitu žrtava i dobrobiti djece su stručnjaci dužni dalje poduzeti.

Istina jest da u postojećem Pravilniku o obveznom savjetovanju nije jasno propisano da bi se to konkretno pitanje trebalo uputiti svakom bračnom partneru zasebno, no ostavljena je mogućnost da se sastanci u postupku obveznog savjetovanja provode i odvojeno, što je preporučljivo koristiti upravo u ovakvim situacijama kada se posumnja da je netko od bračnih partnera ujedno moguće i žrtva nasilja u obitelji. Stručnjaci koji rade upravo u području zaštite djece i žrtava od nasilja u obitelji i nasilja u partnerskim odnosima, ne bi se trebali povoditi mislima da primjerice „štite intimu korisnika koji bi i sami već progovorili da se osjećaju ugroženima“ pa ih „zato neće posebno to ni pitati“ ili da „našim uplitanjem i posebnim pitanjima o nasilju u obitelji ne poremetimo njihov partnerski odnos“ jer se upravo time može dodatno ugroziti sigurnost potencijalne žrtve nasilja. Iako su stručnjaci posebno educirani o tome kako se treba odvijati djelotvorna komunikacija sa žrtvama nasilja u obitelji i koje strategije kao stručnjaci mogu i trebaju koristiti tijekom obavljanja razgovora, pa i sa moguće potencijalnim žrtvama za koje još niti nemaju saznanja o tome jesu li žrtve ili ne, autorica ovog rada smatra kako je nužno podsjetiti na prednosti korištenja „strategije zastupanja“ korisnika pred strategijom „moći i kontrole stručnjaka.“ Ajduković (2000) pojašnjava kako strategija zastupanja podrazumijeva da stručnjaci poštuju povjerljivost i razgovaraju nasamo, bez nazočnosti ostalih članova obitelji, sa potencijalnim žrtvama radi izgradnje odnosa povjerenja i zaštite sigurnosti potencijalne žrtve, da vjeruju i prihvaćaju iskustva žrtve, da prepoznaju nepravdu, poštuju samostalnost žrtve u donošenju vlastitih odluka, pomažu žrtvi pri planiranju postupaka za povećanje njezine sigurnosti u budućnosti te joj olakšaju pristup službama u zajednici. Dalje se navodi kako se na taj način žrtvi daje poruka da razumijemo kako se osjećaju i da smo spremni pomoći im i osnažiti ih da samostalno za sebe donesu odluku koja njima najbolje odgovara, umjesto da se koristi strategija „moći i kontrole stručnjaka,“ čija poruka glasi „ja znam što je za vas najbolje,“ a koja ne pridonosi osnaživanju žrtve da se povjeri i zauzme za sebe u tom postupku (Ajduković, 2000:112).

4.1.4. Razlike među stručnim timovima o prepoznavanju visoko konfliktnih razvoda brakova

Kao što je već navedeno samo predstavnice šest od devet stručnih timova su navele da su tijekom 2017. godine imali slučajeve visoko konfliktnog razvoda braka u

postupku obaveznog savjetovanja. Tako je svaka od predstavnica ST.1. i ST.2. navela kako je imala ukupno po tri konkretna slučaja u toj godini, predstavnice ST. 3. i ST. 6. imale su svaka po ukupno četiri konkretna slučaja, dok je predstavnica ST. 5. navela ukupno dva konkretna slučaja, a predstavnica ST. 4. samo jedan konkretan slučaj visoko konfliktnog razvoda braka.

Navedeno bi moglo upućivati na to da su predstavnice četiri od ukupno šest timova moguće bile stroži procjenjivači, dok su predstavnice preostala dva tima moguće bili nešto blaži procjenjivači kada su imale i manji broj konkretnih slučajeva u kojima su utvrdile prisutnost nasilja u partnerskim odnosima.

U cjelini može se zaključiti i da su najblaži procjenjivači bile upravo predstavnice ona tri stručna tima (točnije ST. 7., ST. 8. i ST. 9.) koji su izjavili kako u 2017. godini uopće nisu imali razvode brakova koje bi oni procijenili visoko konfliktnima. Jasno, uvijek ostaje mogućnost da predstavnice tih stručnih timova moguće nisu bile dovoljno motivirane za ispunjavanje upitnika pa su istaknule da uopće nisu imale evidentiranih visoko konfliktnih slučajeva u toj godini ili možda u tom trenutku nisu bile dovoljno kompetentne za prepoznavanje visoko konfliktnih razvoda. Postoji i mogućnost da na terenima za koje su oni bile mjesno nadležne tada doista nije bilo slučajeva koji bi se mogli okarakterizirati kao visoko konfliktni u toj godini, no to je teško pretpostaviti.

4.1.5. Procjena razine konfliktnosti

Sudionice su na skali od 0 do 10 (gdje je 0 najmanje konfliktan, a 10 najviše konfliktan) trebale procijeniti svaki pojedini slučaj za koji su prethodno navele da se radi o visoko konfliktnom razvodu.

Tablica 1. Prikaz procjene razine konfliktnosti

REDNI BROJ TIMA	REDNI BROJ SLUČAJA	BROJČANA PROCJENA	POČINITELJ - ŽRTVA / UZAJAMNO
ST. 1.	SL. 1.	9	UZ
	SL. 2.	4	UZ
	SL. 3.	10	PŽ
ST. 2.	SL. 4.	7	PŽ
	SL. 5.	5	UZ
	SL. 6.	3	PŽ
ST. 3.	SL. 7.	10	PŽ
	SL. 8.	9	PŽ
	SL. 9.	6	UZ
	SL. 10.	8	PŽ
ST. 4.	SL. 11.	5	UZ
ST. 5.	SL. 12.	2	UZ
	SL. 13.	10	UZ
ST. 6.	SL. 14.	10	UZ
	SL. 15.	9	PŽ
	SL. 16.	8	UZ
	SL. 17.	5	UZ

Od ukupno šest stručnih timova, četiri tima su procijenila samo po jedan visoko konfliktni slučaj razvoda braka sa najvišom procjenom 10, tri tima su navela po jedan takav slučaj sa procjenom 9. Dva tima procijenili su po jedan visoko konfliktni slučaj razvoda sa 8. Samo jedan tim je procijenio po jedan takav slučaj razvoda braka sa procjenom 7, dok je jedan tim procijenio jedan slučaj sa 6. Važno je istaknuti da su tri stručna tima procijenili svaki po jedan slučaj sa 5, dok je jednom od ta tri tima to ujedno bio i jedini slučaj kojeg je procijenio visoko konfliktnim te godine, ali ga nije procijenio s najvišom procjenom 10, već sa srednjom 5.

Uz navedeno, jedan tim je jedan slučaj procijenio sa 4, dok je jedan tim procijenio jedan slučaj sa 3 i jedan tim koji je procijenio jedan slučaj sa 2. Također, razvidno je i to kako niti jedan stručni tim nije procijenio niti jedan konkretni slučaj visoko konfliktnog razvoda braka sa 1 ili 0.

Iz dobivenih rezultata uočava se da je predstavnica ST. 6. od ukupno četiri slučaja, čak tri označilo kao uzajamno zabilježeno nasilničko ponašanje (oba partnera istovremeno su počinitelji i žrtve), predstavnica ST. 5. je oba slučaja također označila uzajamnim nasiljem između partnera, predstavnica ST. 4. je također jedini slučaj označila uzajamnim nasiljem između partnera, dok su predstavnice ST. 3. i ST. 2. označile uzajamnim svaki po jedan navedeni slučaj, a predstavnica ST. 1. je od ukupno tri navedena slučaja, čak dva označila kao uzajamno nasilničko ponašanje između partnera. Navedeno ukazuje na činjenicu kako su i predstavnice svih ostalih stručnih timova, kao i onog u kojem je i sama autorica ovog rada predstavnica, uočile porast broja slučajeva nasilja u partnerskim odnosima gdje su istovremeno oba partnera i počinitelji i žrtve. Naime, razvidno je kako samo predstavnice ST. 2. i ST. 3. imaju više zabilježenih slučajeva u kojima su evidentirane uloge počinitelj/žrtva.

4.1.6. Obilježja nasilja u konkretnim slučajevima visoko konfliktnih razvoda brakova

Sudionice su navele obilježja nasilja koja su uočena u svakom od analiziranih 17 slučajeva visoko konfliktnih razvoda braka. Uz to su navele da li je bilo prethodnih prijava nasilja i ako da, jesu li upućene Centru ili policiji?

Tablica 2. Obilježja nasilja za pojedinačne slučajeve

REDNI BROJ TIMA	REDNI BROJ SLUČAJA	OBILJEŽJA NASILJA	PRETHODNE PRIJAVE DOSADAŠNJEM CENTRU /POLICIJI
ST. 1.	SL. 1.	Psihičko i fizičko u prisutnosti djeteta, majka imala psihičkih problema i problema s alkoholom	Policiji
	SL. 2.	Nije navedeno obilježje, već da je policija poslala obavijest	Policiji
	SL. 3.	Otac konzumira alkohol, verbalno i fizički nasilan, prijeti, izaziva osjećaj straha	Centru
ST. 2.	SL. 4.	Nije navedeno obilježje, već verbalni i fizički oblik nasilja oca i djece s majkom (djeca i mpo.)	Policiji
	SL. 5.	Nije navedeno obilježje, već verbalni oblik nasilja	Policiji
	SL. 6.	Nije navedeno obilježje, već verbalni i fizički oblik nasilja	Policiji
ST. 3.	SL. 7.	Nije navedeno obilježje, već fizički oblik nasilja	Bez prijava
	SL. 8.	Nije navedeno obilježje, već verbalni i emocionalni oblik nasilja	Bez prijava
	SL. 9.	Nije navedeno obilježje, već fizički oblik nasilja	Bez prijava
	SL. 10.	Nije navedeno obilježje, već fizički, emocionalni i verbalni oblik nasilja	Policiji i Centru
ST. 4.	SL. 11.	Nije navedeno obilježje, već verbalni i tjelesni oblik nasilja	Policiji
ST. 5.	SL. 12.	Verbalno nasilje, vrijeđanja, prijetnje	Bez prijava
	SL. 13.	Verbalno nasilje, prijetnje, manipulacija djecom	Bez prijava
ST. 6.	SL. 14.	Međusobno vrijeđanje, nazivanje pogrđnim riječima, znatno narušen partnerski odnos, međusobno optuživanje za ponašanja pred djecom, optuživanje da negativno djeluju i utječu na dobrobit djece; počinitelj ima teškoća s prekomjernim konzumiranjem alkohola, odbija liječenje, ne radi, ulazi u partnerske odnose s osobama kriminalnih ponašanja	Policiji i Centru
	SL. 15.	Međusobno optuživanje za skrb o djetetu, međusobna nasilna ponašanja, nedostatak povjerenja u roditeljsku skrb, velika razlika u godinama života partnera, počinitelj dosta stariji od žrtve	Bez prijava
	SL. 16.	Znatno narušeni partnerski odnosi, izostanak komunikacije između partnera, optužuju se i ocrnjuju, nedostatak povjerenja da bi ovaj drugi partner mogao dobro skrbiti o djetetu, negiranje teškoća s prekomjernim konzumiranjem alkohola i odbijanje liječenja od ovisnosti o alkoholu, počiniteljica nasilja također prijavljuje partnera (žrtvu) za fizičko i psihičko zlostavljanje, nije sklona dogovorima	Policiji
	SL. 17.	Znatno narušena međusobna komunikacija, ponekad prepiranje i u prisutnosti djeteta, izostanak povjerenja, međusobno neuvažavanje kao roditelja te rušenje autoriteta drugom roditelju, nemogućnost razdvajanja partnerskih od roditeljskih uloga, uplitanje trećih osoba (njihovih roditelja) u njihov partnerski odnos, neprihvatanje odgovornosti za vlastita negativna ponašanja u partnerskom odnosu	Policiji i Centru

Promatrajući dobivene podatke prikazane u tablici 2. uočava se kako su predstavnice čak pet stručnih timova redom navodile oblike, a ne obilježja, nasilja koja su uočile u svakom konkretnom slučaju koje su same procijenile kao visoko konfliktna, a samo je predstavnica ST. 6. navela uočena obilježja nasilja (većinom ponašanja partnera) u svakom od ukupno četiri konkretna slučaja. Navedeno može ukazivati na to da je ovo pitanje možda nedovoljno jasno formulirano ili da je zahtijevalo veću preciznost i usredotočenost na zadatak. Što se tiče drugog dijela pitanja u kojem se tražio odgovor o postojanju prethodnih prijava za nasilje i ako da jesu li iste bile upućene dosadašnjem Centru, sada Zavodu ili policiji, svih šest stručnih timova je u većini konkretnih slučajeva navelo kako su postojale prethodne prijave nasilja koje su većinom upućene policiji.

Dalje je razvidno kako je samo predstavnica ST. 1. u SL. 3. navela da je prethodna prijava nasilja upućena dosadašnjem Centru, odnosno Zavodu, dok su predstavnice ST 3. u SL. 10. i ST. 6. u SL. 14. i 17. navele da je prethodna prijava nasilja upućena dosadašnjem Centru, odnosno Zavodu i policiji. Nadalje, utvrđeno je kako je predstavnica ST. 3. za prva tri (SL. 7., 8. i 9.) od ukupno četiri slučaja visoko konfliktnih razvoda brakova navela da nisu postojale prethodne prijave nasilja, što je navela i predstavnica ST. 5. za oba slučaja (SL. 12. i 13.), kao i predstavnica ST. 6. za jedan (SL. 15.) od ukupno četiri slučaja.

4.1.7. Procjena prepreka za upućivanje bračnih partnera u postupak obiteljske medijacije

Sudionice su zatim procijenile je li u svakom konkretnom slučaju postojala prepreka za upućivanje bračnih partnera u postupak obiteljske medijacije i ako je, što je bila ta prepreka.

Tablica 3. Procjena ne/postojanja prepreka za upućivanje bračnih partnera u obiteljsku medijaciju

REDNI BROJ TIMA	REDNI BROJ SLUČAJA	POSTOJANJE PREPREKE ZA OBITELJSKU MEDIJACIJU	RAZLOZI NEUPUĆIVANJA U OBITELJSKU MEDIJACIJU
ST. 1.	SL. 1.	Da	Zbog nasilja, narušenog majčinog psihičkog stanja i problema s alkoholom
	SL. 2.	Ne	Postigli dogovor u obveznom savjetovanju
	SL. 3.	Da	Zbog zabrane prilaska
ST. 2.	SL. 4.	Ne	-
	SL. 5.	Ne	-
	SL. 6.	Ne	-
ST. 3.	SL. 7.	Da	Zabrana prilaska radi nasilja
	SL. 8.	Da	Zabrana prilaska radi nasilja
	SL. 9.	Da	Prisutnost nasilja
	SL. 10.	Da	Zabrana prilaska radi nasilja
ST. 4.	SL. 11.	Ne	-
ST. 5.	SL. 12.	Da i upućeni u obiteljsku medijaciju	Obiteljska medijacija prekinuta radi nasilja
	SL. 13.	Da i upućeni u obiteljsku medijaciju	Obiteljska medijacija prekinuta radi nasilja
ST. 6.	SL. 14.	Da	Radi nasilja u obitelji, u izvješću o obveznom savjetovanju pozvalo se na čl. 332. st.1. t.1. Obiteljskog zakona
	SL. 15.	Da	Radi nasilja u obitelji, u izvješću o obveznom savjetovanju pozvalo se na čl. 332. st.1. t.1. Obiteljskog zakona
	SL. 16.	Ne	-
	SL. 17.	Ne	-

Iz dobivenih podataka koji su prikazani u tablici 3. razvidno je kako je u čak 10 od ukupno 17 slučajeva navedeno da je postojala prepreka za upućivanje bračnih partnera u obiteljsku medijaciju zbog postojanja nasilja u obitelji. Čak štoviše, kod ST. 6. je navedeno kako se u oba slučaja u kojima je postojala prepreka radi nasilja u obitelji u izvješću o obveznom savjetovanju pozvao na odredbu članka 332. stavka 1. točka 1. Obiteljskog zakona, uz naglasak da se obiteljska medijacija neće provoditi radi toga. Drugi su pak timovi, konkretno ST. 5. u oba slučaja, unatoč postojanju prepreke radi nasilja u obitelji, bračne partnere ipak uputili u obiteljsku medijaciju, ali su oba postupka obiteljske medijacije prekinuta upravo radi postojanja nasilja u obitelji. Predstavnica ST. 1. u SL.2. navela je kako nije bilo prepreke za upućivanje u obiteljsku medijaciju, ali da ona nije bila potrebna jer su bračni partneri dogovor postigli u obveznom savjetovanju prije razvoda braka. Ovdje je važno podsjetiti kako je predstavnica stručnog tima taj slučaj u procjeni razine konfliktnosti procijenila sa 4 iz čega se može zaključiti da je one slučajeve u kojima su bračni partneri ipak postizali dogovore u postupcima obveznih savjetovanja predstavnica ST. 1. po svemu sudeći upravo zbog toga i procijenila srednje, a ne visoko konfliktnim.

4.1.8. Ugroženost dobrobiti djece

Većina predstavnica stručnih timova su kao način utvrđivanja ugroženosti dobrobiti djece, navele da su to činile temeljem razgovora s roditeljima i djecom te izvidima na terenu, dok su samo pojedini timovi, točnije predstavnice ST.1., ST. 2. i ST. 6. napomenule kako su uz to dodatno još koristile i liste za procjenu sigurnosti i razvojnih rizika djece te roditeljskih snaga temeljem kojih su kasnije i određivali mjere obiteljsko pravne zaštite roditeljima, a radi zaštite prava i dobrobiti njihove djece.

4.1.9. Poduzimanje mjera obiteljsko pravne zaštite za zaštitu dobrobiti djece

Od ukupno analiziranih 17 slučajeva visoko konfliktnih razvoda brakova, u 9 slučajeva stručni timovi su donijeli neku od mjera obiteljsko pravne zaštite, dok u 8 slučajeva mjere nisu određivane.

Kod ST. 1. uočeno je kako je u jednom slučaju odredio strožu mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu, a nakon toga u istom tom slučaju odredio je i blažu mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu uz smještaj žrtve u Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja, dok u preostala dva slučaja mjere nisu određivane jer je nasilje bilo u fazi prestanka i nije se odvijalo u prisutnosti djeteta. Predstavnicu ST. 2. je u dva, od ukupno tri, slučaja odredila mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, dok je u trećem, gdje mjera nije određena, propušteno navesti koji je bio razlog tome. Predstavnicu ST. 3. je samo u jednom, od ukupno 4 analizirana slučaja, odredila najblažu mjeru upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, dok je u preostala tri slučaja navedeno da je stručni tim procijenio kako nema potrebe za tim (u jednom od njih navodi se da dijete uskoro postaje punoljetno). Predstavnicu ST. 4., koji je imao samo jedan slučaj visoko konfliktnog razvoda, a kojeg je na razini konfliktnosti procijenio sa 5, odredila je najblažu mjeru upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu. Specifičnost koja je uočena kod ST. 5. je o u tome što je u prvom slučaju prvotno određena najblaža mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, a nakon nje u istom tom slučaju određena je i mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu koja se u tom trenutku još uvijek provodila, dok je u drugom slučaju prvotno određena mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, a nakon koje je u istom tom slučaju određena i stroža mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu. Iz toga proizlazi kako je stručni tim i u ovom slučaju vodio računa o načelu razmjerne i najblaže intervencije u obiteljski život. I na kraju, predstavnicu ST. 6. samo je u dva, od ukupno četiri, slučaja odredila mjere. Tako je u jednom slučaju određena mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, a u drugom slučaju određena je mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu.

U preostala dva slučaja navodi se kako mjere nisu određivane jer je stručni tim, nakon obrade i obavijesti policije da nisu nađeni elementi nasilja i ugroze sigurnosti djece, procijenio da dobrobit djece nije ugrožena u njihovim obiteljima i da nema potrebe za određivanjem mjera. Značajno bi bilo utvrditi jesu li i koje mjere odredili stručni timovi koji su konkretne slučajeve na razini konfliktnosti procijenili sa najvišom procjenom 10 (gdje je na skali 0 bio najniže, a 10 najviše konfliktni razvod).

Tako je primjerice predstavnica ST. 1. u SL. 3. navela kako mjera nije određena jer se navodi da bračni partneri više nisu živjeli zajedno i nasilje nije bilo u prisutnosti djeteta. Predstavnica ST. 3. u SL. 7. navela je da mjera nije određena radi brze punoljetnosti djeteta, dok je predstavnica ST. 5. u SL. 13. prvobitno odredila blažu mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, a potom i strožu mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu koja je i produljivana. I na kraju, predstavnica ST. 6. u SL. 14., navela je kako je bila određena mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu te se nakon njezinog isteka praćenje obiteljskih prilika nastavilo povremenim uviđajima na terenu i razgovorima s roditeljima.

4.2. Sekundarna analiza dokumentacije o obilježjima nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova

Analiza podataka o obilježjima nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova provedena je na dokumentaciji o 17 slučajeva okončanih postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka koji su procijenjeni kao visoko konfliktni razvodi brakova od šest stručnih timova pri Zavodu u Osijeku, a kod kojih su timovi prethodno utvrdili prisutnost nasilja u partnerskim odnosima.

Obrazac za analizu dokumentacije strukturiran je s obzirom na probleme istraživanja i dostupnost podataka. Kao što je navedeno u metodologiji, u obrascu je objedinjeno 4 skupine varijabli

Prva skupina varijabli odnosi se na obilježja prijavljenog događaja (prijava događaja, duljina trajanja nasilja, tko je bio počinitelj nasilja u prijavljenom događaju, oblik nasilja koji je bio prisutan u prijavljenom događaju, da li su u trenutku počinjenja prijavljenog nasilnog događaja prema odrasloj osobi bila prisutna djeca).

Druga skupina varijabli odnosi se na obilježja žrtve nasilja (spol, dob, stupanj obrazovanja, radni status, bračni status, roditeljski status).

Treća skupina varijabli odnosi se na obilježja počinitelja nasilja (spol, dob, stupanj obrazovanja, radni status, bračni status, roditeljski status).

Četvrta skupina varijabli odnosi na postupanje nadležnih institucija (analize postojećih sudskih rješenja i druge prateće dokumentacije) te na postupanje Zavoda u Osijeku (mjere iz obiteljsko pravne zaštite koje su poduzete u svrhu zaštite interesa i prava djece i druge intervencije poduzete od strane Zavoda).

Tablica 4. Utvrđena obilježja nasilnih događaja

TIM	BROJ SLUČAJA	BROJ DOGAĐAJA	PRIJAVA DOGAĐAJA	DULJINA TRAJANJA NASILJA	POČINITELJ	OBLIK NASILJA	PRISUTNOST DJECE (dob)
ST. 1.	SL. 1.	4	Da	Opetovano	3x Supruga 1x Suprug	3x Psihičko 1x Psihičko i fizičko	Da (8)
ST. 1.	SL. 2.	1	Da	Izdvojeno	Oboje	Psihičko i fizičko	Ne
ST. 1.	SL. 3.	1	Da	Kontinuirano	Suprug	Psihičko, fizičko i zanemarivanje	Da (13)
ST. 2.	SL. 4.	1	Da	Izdvojeno	Supruga	Psihičko i fizičko	Ne
ST. 2.	SL. 5.	2	Da	Izdvojeno	Suprug Supruga	Psihičko Psihičko	Da (8)
ST. 2.	SL. 6.	1	Da	Opetovano	Oboje i mpo.	Psihičko i fizičko	Da (4 i 15) uz mpo. 22 i 19
ST. 3.	SL. 7.	1	Da	Izdvojeno	Suprug	Psihičko	Da (10)
ST. 3.	SL. 8.	1	Da	Izdvojeno	Suprug	Fizičko	Da (8)
ST. 3.	SL. 9.	2	Da	Izdvojeno Izdvojeno	Supruga Suprug	Psihičko Psihičko	Ne Ne
ST. 3.	SL. 10.	1	Da	Opetovano	Suprug	Psihičko i fizičko	Da (17)
ST. 4.	SL. 11.	1	Da	Opetovano	Suprug Supruga	Psihičko i Fizičko	Da (11)
ST. 5.	SL. 12.	2	Da	Izdvojeno Opetovano	Suprug Oboje	Psihičko i fizičko Psihičko i fizičko	Ne Da (11)
ST. 5.	SL. 13.	1	Da	Kontinuirano	Oboje	Psihičko, fizičko, spolno	Da (9 i 5)
ST. 6.	SL. 14.	1	Da	Opetovano	Oboje	Psihičko	Ne
ST. 6.	SL. 15.	1	Da	Opetovano	Suprug	Psihičko i fizičko	Da (3)
ST. 6.	SL. 16.	1	Da	Opetovano	Oboje	Psihičko	Da (16)
ST. 6.	SL. 17.	1	Da	Izdvojeno	Oboje	Psihičko	Da (2)

Iz priložene tablice 4., koja prikazuje utvrđena obilježja nasilnih događaja, razvidno je kako je kod ST. 1. redom navođeno: prijave za opetovani, izdvojeni, ali i kontinuirani događaj, kao i da su počinitelji podjednako zastupljeni po spolu, u dva od tri slučaja su prisutna i djeca školske dobi, a od oblika nasilja najzastupljeniji su psihičko i fizičko nasilje te zanemarivanje. Predstavnica ST. 2. navodila je prijave za izdvojene, ali i opetovani događaj, kao i da su počinitelji podjednako zastupljeni po spolu, u dva od tri slučaja su prisutna i djeca školske dobi, a u jednom slučaju se i punoljetna djeca javljaju kao počinitelji nasilja. Od oblika nasilja najzastupljeniji su psihičko i fizičko nasilje. Predstavnica ST. 3. također je navodila prijave najčešće za izdvojene, ali i opetovani događaj. No, počinitelji su kod ovog tima uglavnom muškarci, uz prisutnost djece školske dobi, a od oblika nasilja najzastupljeniji su bili psihičko i fizičko nasilje.

Predstavnica ST. 4. navela je prijavu za opetovani događaj, kao i da su počinitelji oba bračna partnera koji su počinili psihičko i fizičko nasilje u prisutnosti jednog djeteta starosti 11 godina. Predstavnica ST. 5. navela je kako su podnesene prijave za izdvojeni, opetovani i kontinuirani događaj, kao i da su počinitelji oba bračna partnera, a počinili su uzajamno psihičko i fizičko nasilje u prisutnosti djece predškolske i školske dobi. Od oblika nasilja jedino je kod ST. 5. navedeno i spolno nasilje. I na kraju, predstavnica ST. 6. navela je kako su podnesene prijave uglavnom za opetovane i jedan izdvojeni događaj, kao i da su počinitelji u svim slučajevima oba bračna partnera uzajamno, a počinili su uglavnom psihičko, ali i fizičko nasilje u prisutnosti djece predškolske i školske dobi, dok samo u jednom slučaju nisu bila prisutna djeca.

Tablica 5. Utvrđena obilježja žrtve nasilnih događaja

BROJ STRUČNOG TIMA	BROJ		OBILJEŽJA ŽRTVE NASILNIH DOGAĐAJA						
	SLUČAJA	DOGAĐAJA	SPOL	DOB	STUPANJ OBRAZOVANJA	RADNI STATUS	BRAČNI STATUS	RODITELJSKI STATUS	BROJ DJECE
ST. 1.	SL. 1.	4	3x M 1x Ž	55-65 35-45	SSS VSS	Umirovljenik Zaposlena	Oženjen Udana	Da Da	1 1
ST. 1.	SL. 2.	1	M+ Ž	25-35 25-35	SSS SSS	Zaposlen Nezaposlena	Razveden Razvedena	Da Da	1 1
ST. 1.	SL. 3.	1	Ž	45-55	SSS	Zaposlena	Udana	Da	3
ST. 2.	SL. 4.	1	M	35-45	SSS	Nezaposlen	Oženjen	Da	5
ST. 2.	SL. 5.	2	Ž+ M	35-45 35-45	SSS SSS	Nezaposlena Zaposlen	Udana Oženjen	Da Da	3 1
ST. 2.	SL. 6.	1	M	35-45	SSS	Zaposlen	Oženjen	Da	4
ST. 3.	SL. 7.	1	Ž	35-45	SSS	Zaposlena	Udana	Da	1
ST. 3.	SL. 8.	1	Ž	25-35	SSS	Zaposlena	Udana	Da	2
ST. 3.	SL. 9.	2	M+ Ž	45-55 35-45	VSS SSS	Umirovljenik Zaposlena	Oženjen Udana	Da Da	1 1
ST. 3.	SL. 10.	1	Ž	45-55	VSS	Zaposlena	Udana	Da	1 + 1 mpo
ST. 4.	SL. 11.	1	Ž+ M	35-45 35-45	SSS VSS	Zaposlena Zaposlen	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 5.	SL. 12.	2	M M+ Ž	35-45 35-45 25-35	SSS SSS SSS	Zaposlen Zaposlen Zaposlena	Oženjen Oženjen Udana	Da Da Da	1 1 1
ST. 5.	SL. 13.	1	M+ Ž	35-45 45-55	VSS VSS	Zaposlen Nezaposlena	Oženjen Udana	Da Da	2 2
ST. 6.	SL. 14.	1	Ž+ M	25-35 35-45	SSS SSS	Nezaposlena Zaposlen	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 6.	SL. 15.	1	Ž	25-35	SSS	Zaposlena	Udana	Da	2
ST. 6.	SL. 16.	1	Ž+ M	35-45 55-65	SSS SSS	Nezaposlena Umirovljenik	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 6.	SL. 17.	1	Ž+ M	25-35 35-45	SSS SSS	Zaposlena Zaposlen	Udana Oženjen	Da Da	1 1

Iz priložene tablice 5., koja prikazuje utvrđena obilježja žrtve nasilnih događaja, kod ST. 1. razvidno je kako su žrtve nasilnih događaja žene koje su podjednako zastupljene u svim kategorijama životne dobi od 25 do 55, većinom su SSS do VSS stupnja obrazovanja, zaposlene su, udane, ali i razvedene te imaju po jedno dijete.

Kod ST. 2. razvidno je kako su žrtve nasilnih događaja muškarci u kategoriji životne dobi 35-45, SSS stupnja obrazovanja, zaposleni, oženjeni i roditelji više od troje djece.

Žrtve nasilnih događaja kod ST. 3. su žene u svim životnim dobima ponajviše u kategorijama 35-45, ali i 25-35 te 45-55, uglavnom SSS, ali i VSS stupnja obrazovanja, zaposlene, udane, uglavnom s jednim djetetom.

Kod ST. 4. razvidno je kako su obilježja žrtve nasilnih događaja, ista kao i obilježja počinitelja nasilnih događaja jer su oba bračna partnera uzajamno počinili nasilni događaj, pri čemu su i žene i muškarci u kategoriji životne dobi 35-45, žene SSS stupnja obrazovanja, a muškarci VSS stupnja obrazovanja, svi su zaposleni, udane i oženjeni, s jednim djetetom.

Obilježja žrtvi nasilnih događaja kod ST. 5. pokazala su kako se radi većinom o muškarcima u životnoj dobi kategorije 35-45, ali i 45-55, SSS stupnja obrazovanja, zaposleni i oženjeni s jednim do dva djeteta.

Kod ST. 6. uočeno je kako su obilježja žrtve nasilnih događaja, ista kao i obilježja počinitelja nasilnih događaja jer su u tri od ukupno četiri konkretna slučaja visoko konfliktnih razvoda oba bračna partnera uzajamno počinili nasilne događaje, pri čemu su žene u kategoriji životne dobi od 25-35, ali i od 35-45, dok su muškarci podjednako u svim kategorijama životne dobi od 25 do 55, svi su SSS stupnja obrazovanja, uglavnom zaposleni ili umirovljeni, u samo dva slučaja su nezaposlene i to žene, svi su oženjeni i udane, roditelji po jednog djeteta.

Tablica 6. Utvrđena obilježja počinitelja nasilnih događaja

BROJ	BROJ		OBILJEŽJA POČINITELJA NASILNIH DOGAĐAJA						
	SLUČAJA	DOGAĐAJA	SPOL	DOB	STUPANJ OBRAZOVANJA	RADNI STATUS	BRAČNI STATUS	RODITELJSKI STATUS	BROJ DJECE
ST. 1.	SL. 1.	4	3x Ž 1x M	35-45 55-65	VSS VSS	Zaposlena Umirovljenik	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 1.	SL. 2.	1	M+ Ž	25-35 25-35	SSS SSS	Zaposlen Nezaposlena	Razveden Razvedena	Da Da	1 1
ST. 1.	SL. 3.	1	M	55-65	SSS	Umirovljenik	Oženjen	Da	1
ST. 2.	SL. 4.	1	Ž	35-45	SSS	Nezaposlena	Udana	Da	5
ST. 2.	SL. 5.	2	M+ Ž	35-45 35-45	SSS SSS	Zaposlen Nezaposlena	Oženjen Udana	Da Da	1 3
ST. 2.	SL. 6.	1	M	18-25	SSS	Učenik	Neoženjen	Ne	0
ST. 3.	SL. 7.	1	M	35-45	VŠS	Zaposlen	Oženjen	Da	1
ST. 3.	SL. 8.	1	M	25-35	SSS	Zaposlen	Oženjen	Da	2
ST. 3.	SL. 9.	2	Ž+ M	35-45 45-55	SSS VSS	Zaposlena Umirovljenik	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 3.	SL. 10.	1	M	55-65	VSS	Zaposlen	Oženjen	Da	1 +1 mpo
ST. 4.	SL. 11.	1	Ž+ M	35-45 35-45	SSS VSS	Zaposlena Zaposlen	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 5.	SL. 12.	2	Ž M+ Ž	25-35 35-45 25-35	SSS SSS SSS	Zaposlena Zaposlen Zaposlena	Udana Oženjen Udana	Da Da Da	1 1 1
ST. 5.	SL. 13.	1	M+ Ž	35-45 45-55	VSS VSS	Zaposlen Nezaposlena	Oženjen Udana	Da Da	2 2
ST. 6.	SL. 14.	1	Ž+ M	25-35 35-45	SSS SSS	Nezaposlena Zaposlen	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 6.	SL. 15.	1	M	45-55	SSS	Umirovljenik	Oženjen	Da	1
ST. 6.	SL. 16.	1	Ž+ M	35-45 55-65	SSS SSS	Nezaposlena Umirovljenik	Udana Oženjen	Da Da	1 1
ST. 6.	SL. 17.	1	Ž+ M	25-35 35-45	SSS SSS	Zaposlena Zaposlen	Udana Oženjen	Da Da	1 1

Iz priložene tablice 6., koja prikazuje utvrđena obilježja počinitelja nasilnih događaja, kod ST. 1. razvidno je kako se radi većinom o muškarcima životne dobi u kategoriji 55-65, koji su većinom SSS stupnja obrazovanja, zaposleni ili umirovljeni, oženjeni i razvedeni te imaju po jedno dijete.

Kod ST. 2. razvidno je kako se kao počiniteljice javljaju žene, većinom u kategoriji životne dobi 35-45, SSS stupnja obrazovanja, nezaposlene, udane te imaju više od troje djece.

Počinitelji nasilnih događaja kod ST. 3. su većinom muškarci u svim kategorijama životne dobima od 25 do 65, uglavnom VSS i VŠS stupnja obrazovanja, zaposleni, oženjeni, uglavnom s jednim djetetom.

Kod ST. 4. razvidno je kako su obilježja počinitelja jednaka obilježjima žrtve jer su oba bračna partnera uzajamno počinili nasilni događaj, i žene i muškarci su u kategoriji životne dobi 35-45, žena SSS, a muškarac VSS stupnja obrazovanja, zaposleni svi, udane i oženjeni, s po jednim djetetom.

Obilježja počinitelja nasilnih događaja kod ST. 5. pokazala su kako se kao počiniteljice javljaju ponovno žene u kategoriji životne dobi 25-35, ali i 45-55, većinom SSS, ali i VSS stupnja obrazovanja, većinom zaposlene i jedna nezaposlena, udane, uglavnom s jednim do dva djeteta.

Kod ST. 6. uočeno je kako su obilježja počinitelja nasilnih događaja, ista kao i obilježja žrtvi nasilnih događaja jer su u tri od ukupno četiri konkretna slučaja visoko konfliktnih razvoda oba bračna partnera uzajamno počinili nasilne događaje, žene su većinom u kategorijama životne dobi 25-35 i 35-45, dok su muškarci podjednako u svim kategorijama životne dobi od 25 do 55, svi su SSS stupnja obrazovanja, uglavnom zaposleni ili umirovljeni, u samo dva slučaja su nezaposlene i to žene, svi su oženjeni i udane, roditelji po jednog djeteta.

Tablica 7. Prikaz o postupanju nadležnih institucija u slučajevima visoko konfliktnih razvoda brakova

REDNI BROJ		POSTUPANJA NADLEŽNIH INSTITUCIJA				
		POSTUPANJA POLICIJE I ODVJETNIŠTVA		POSTUPANJE DOSADAŠNJEG CZSS OSIJEK, SADA ZAVODA U OSIJEKU		
TIMA / SLUČAJA	DOGAĐAJA	VRSTA DJELA: PREKRŠAJNO/ KAZNENO	SUDSKE MJERE / DA, KOJE	INTERVENCIJE DOSADAŠNJEG CZSS, SADA ZAVODA U OSIJEKU	MJERE OBITELJSKO PRAVNE ZAŠTITE	
					DA, KOJE	NE, ZAŠTO
ST. 1. SL. 1.	4	Prekršajno	Da, zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu Da, prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS Upućivanje korisnika drugim stručnjacima za pomoć i podršku (liječnicima)	Da, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, a kasnije i mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu	
ST. 1. SL. 2.	1	Prekršajno	Ne	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS		Ne, nije bilo ugroze djeteta
ST. 1. SL. 3.	1	Kazneno: povreda djetetovih prava i prijetnja smrću	Da, mjera opreza zabrane približavanja žrtvi i djeci te zabrane uspostavljanja ili održavanja ikakve veze sa žrtvom i djecom	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS		Ne, jer djetete ima 17 godina i štite ga sudske mjere
ST. 2. SL. 4.	1	Prekršajno	Ne	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS		Ne, djeca nisu bila prisutna događaju
ST. 2. SL. 5.	2	Prekršajno Prekršajno	Da, mjera zabrane približavanja žrtvi i djetetu Ne	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS u oba slučaja Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS	Da, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	
ST. 2. SL. 6.	1	Prekršajno	Ne	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS	Da, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	

REDNI BROJ		POSTUPANJA NADLEŽNIH INSTITUCIJA				
		POSTUPANJA POLICIJE I ODVJETNIŠTVA		POSTUPANJE DOSADAŠNJEG CZSS OSIJEK, SADA ZAVODA U OSIJEKU		
TIMA / SLUČAJA	DOGAĐAJA	VRSTA DJELA: PREKRŠAJNO/ KAZNENO	SUDSKE MJERE / DA, KOJE	INTERVENCIJE DOSADAŠNJEG CZSS OSIJEK, SADA ZAVODA U OSIJEKU	MJERE OBITELJSKO PRAVNE ZAŠTITE	
					DA, KOJE	NE, ZAŠTO
ST. 3. SL. 7.	1	Prekršajno	Da, mjera zabrane približavanja žrtvi na udaljenost manju od 50m	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS	Da, mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu	
ST. 3. SL. 8.	1	Prekršajno	Nije razvidno iz podataka u spisima	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS Upućivanje korisnika drugim stručnjacima za pomoć i podršku		Ne, žrtva odbila smještaj u Sklonište, ponuđen joj savjetodavni rad izvan CZSS
ST. 3. SL. 9.	2	Prekršajno	Nije razvidno iz podataka u spisima za oba događaja	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Izrada plana sigurnosti žrtve Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS		Ne, žrtva bila smještena u Sklonište 10 dana, vratila se počinitelju, stručni tim procijenio da nema ugroze po djecu
ST. 3. SL. 10.	1	Prekršajno	Da, mjera zabrane približavanja žrtvi na udaljenost manju od 10m Mjera udaljenja počinitelja iz zajedničkog kućanstva	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Izrada plana sigurnosti žrtve Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS		Ne, žrtva odbila smještaj u Sklonište, pomirila se s počiniteljem, stručni tim procijenio da nema ugroze po djecu
ST. 4. SL. 11.	1	Prekršajno	Ne	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS	Da, mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu	

REDNI BROJ		POSTUPANJA NADLEŽNIH INSTITUCIJA				
		POSTUPANJA POLICIJE I ODVJETNIŠTVA		POSTUPANJE DOSADAŠNJEG CZSS OSIJEK, SADA ZAVODA U OSIJEKU		
TIMA / SLUČAJA	DOGAĐAJA	VRSTA DJELA: PREKRŠAJNO KAZNENO	SUDSKE MJERE / DA, KOJE	INTERVENCIJE DOSADAŠNJEG CZSS OSIJEK, SADA ZAVODA U OSIJEKU	MJERE OBITELJSKO PRAVNE ZAŠTITE	
					DA, KOJE	NE, ZAŠTO
ST. 5. SL. 12.	2	Prekršajno Prekršajno	Ne Ne	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS	Da, mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu i Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	
ST. 5. SL. 13.	1	Prekršajno	Ne	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS Upućivanje roditelja u Polikliniku za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba	Da, mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu	
ST. 6. SL. 14.	1	Prekršajno	Ne	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS Upućivanje korisnika drugim stručnjacima za pomoć i podršku	Da, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	
ST. 6. SL. 15.	1	Prekršajno	Ne	Ponuda privremenog smještaja u Sklonište Izrada plana sigurnosti žrtve Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS Upućivanje korisnika drugim stručnjacima za pomoć i podršku		Ne, stručni tim procijenio da nema ugroze po dijete, roditelji se razišli, ali zajednički skrbe o djetetu
ST. 6. SL. 16.	1	Prekršajno	Da, zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS	Da, mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu	
ST. 6. SL. 17.	1	Nisu podneseni optužni prijedlozi kaznene prijave	Ne	Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS		Ne, stručni tim procijenio da nema ugroze po dijete

Iz priložene tablice 7. koja prikazuje postupanja nadležnih institucija u slučajevima visoko konfliktnih razvoda braka, razvidno je kako je predstavnica ST. 1. u ukupno tri slučaja (predmeta), točnije rizičnih obitelji, imala evidentiranih čak šest nasilnih događaja tijekom 2017. godine. Dalje je razvidno kako su nadležna Policijska postaja (u daljnjem tekstu PP) i Općinsko državno odvjetništvo za mladež (u daljnjem tekstu ODO) većinom te konkretne nasilne slučajeve evidentirali kao prekršaje radi nasilja u obitelji u kojima su potom izricane zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu, ali i prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu, dok je u jednom slučaju u kojem je evidentirano kazneno djelo „povrede djetetovih prava“ i „prijetnja,“ konkretno smrću, izrečena mjera opreza zabrane približavanja te zabrane uspostavljanja ili održavanja veze sa žrtvom i oštećenikom kaznenog djela. Vezano za intervencije dosadašnjeg Centra za socijalnu skrb Osijek, sada Zavoda u Osijeku, razvidno je kako su se u svim nasilnim događajima najčešće pružale usluge savjetovanja i pomaganja kako pri Zavodu, tako i upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan Zavoda, a samo u jednom nasilnom događaju korisnici su upućeni i drugim stručnjacima za pomoć i podršku (konkretno liječnicima). Mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, a kasnije i mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu poduzimale su se u slučaju gdje je evidentirano više incidentnih nasilnih događaja tokom godine, dok se mjere nisu poduzimale u onim slučajevima gdje nije bilo ugroze djeteta ili su dijete štitile određene sudske zabrane i visoka životna dob djeteta.

Kod ST. 2. razvidno je kako su tri konkretna slučaja koje je predstavnica stručnog tima Zavoda u Osijeku procijenila visoko konfliktnima, a u kojima su evidentirana čak četiri nasilna događaja, od strane nadležne PP i ODO-a svi evidentirani kao prekršajna djela radi nasilja u obitelji u kojima većinom nisu izricane sudske mjere, a samo je u jednom nasilnom događaju izrečena mjera opreza zabrane približavanja žrtvi i djeci. Vezano za intervencije Zavoda, uočeno je kako su se u svim slučajevima, odnosno nasilnim događajima, od strane predstavnice ST. 2. najčešće pružale usluge savjetovanja i pomaganja kako pri Zavodu, tako i upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan Zavoda, a samo u jednom nasilnom događaju ponuđen je privremeni smještaj u Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja (u daljnjem tekstu Sklonište).

U dva slučaja određene su mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, a samo u jednom slučaju nisu određene mjere i to stoga što djeca nisu bila prisutna konkretnom nasilnom događaju.

Predstavnica ST. 3. je u četiri slučaja, odnosno rizičnih obitelji, imala čak pet nasilnih događaja tijekom 2017. godine, koji su svi od strane nadležne PP i ODO-a evidentirani kao prekršajna djela radi nasilja u obitelji. U dva nasilna događaja su se izrekle mjere zabrane približavanja žrtvi na udaljenost manju od 10m, a u jednom od njih dodatno i mjera udaljenja počinitelja iz zajedničkog kućanstva, dok u tri nasilna događaja iz dokumentacije u spisu nije razvidno jesu li i koje sudske mjere određivane. Vezano za intervencije Zavoda koje su se poduzimale u tim slučajevima, razvidno je kako su se u svim slučajevima pružale usluge savjetovanja i pomaganja od strane Zavoda i ponuda privremenog smještaja u Sklonište, a u nešto manjoj mjeri i upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan Zavoda, kao i izrada plana sigurnosti žrtve koji su sačinjeni u dva slučaja. Samo u jednom slučaju je određena mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, dok u tri slučaja mjere nisu određivane i to stoga što je u dva slučaja žrtva odbila smještaj u Sklonište te se pomirila s počiniteljem, a stručni tim je procijenio da nema ugroze po djecu i u jednom slučaju gdje je žrtva, koja je odbila smještaj u Sklonište, upućena u savjetodavni rad izvan Zavoda.

Predstavnica ST. 4. imala je samo jedan slučaj visoko konfliktnog razvoda braka, koji je od strane PP i ODO evidentiran kao prekršajno djelo nasilja u obitelji, u kojem nisu izricane sudske mjere. Vezano za intervencije Zavoda, razvidno je kako je predstavnica ST. 1. u tom slučaju odredila mjeru upozorenja na pogreške i propuste o ostvarivanju skrbi o djetetu.

Kod ST. 5. čija je predstavnica imala dva slučaja visoko konfliktnih razvoda, ali i tri događaja u tim slučajevima, nadležna PP i ODO su sva tri događaja evidentirali kao prekršajno djelo nasilja u obitelji, u kojima nisu izricane sudske mjere. Intervencije koje je poduzela predstavnica ST. 5. u sva tri događaja su usluge savjetovanja i pomaganja pri Zavodu i upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan Zavoda, a samo u jednom događaju su roditelji upućeni da se jave u Polikliniku za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba.

U jednom slučaju, gdje je predstavnica ST. 5. navela dva nasilna događaja, određene su mjere upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, kao i mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, dok su u drugom slučaju određene čak tri mjere i to: mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i mjera nadzora nad izvršavanjem skrbi o djetetu.

Predstavnica ST. 6. koja je imala četiri slučaja, od kojih je u svakom evidentiran po jedan nasilan događaj visoko konfliktnih razvoda braka, nadležna PP i ODO su u tri slučaja evidentirali prekršaj radi nasilja u obitelji, dok u jednom slučaju nije podnjet niti optužni prijedlog za prekršajno djelo, niti kaznena prijava radi nasilja u obitelji. Od ukupno četiri, u tri slučaja nisu izricane sudske mjere, dok je u jednom slučaju izrečena zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu. U dva slučaja je određena mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, dok u preostala dva slučaja mjere nisu određivane jer je stručni tim procijenio da djeca nisu ugrožena u obitelji. U jednom od tih slučajeva navodi se kako su se bračni partneri razišli, ali su uspjeli ostvariti međusobnu suradnju po pitanju zajedničkog ostvarivanja skrbi o djeci i nakon razvoda braka.

Proučavajući literaturu na ovu temu, utvrđeno je kako u ovom trenutku nema dostupnih sličnih istraživanja drugih autora s kojima bi se mogli usporediti rezultati ovog istraživanja.

5. OPAŽANJA ISTRAŽIVAČA TIJEKOM PROVEDBE ISTRAŽIVANJA

Tijekom provedbe istraživanja predstavnice stručnih timova same su mogle odlučiti u koje vrijeme (unutar radnog vremena u roku od tjedan dana) će popunjavati upitnik te im je ostavljeno na raspolaganju da se za sva eventualno nejasna pitanja uvijek mogu i naknadno obratiti autorici ovog rada. Od svih devet predstavnica stručnih timova samo je jedna zatražila dodatno pojašnjenje da li se u upitniku, točnije u pitanju pod rednim brojem 4., od njih traži da navedu sve klase tih konkretnih slučajeva, obzirom da ih ima više za jednu obitelj, na što joj je potvrdno odgovoreno, odnosno sudionica je upućena da navede sve klase tih konkretnih slučajeva.

Ostale sudionice su samoinicijativno, prilikom vraćanja upitnika, iskazale da su pitanja bila dovoljno jasna i da nisu morale utrošiti više od 30ak minuta za njihovo ispunjavanje. Većina sudionica je ispunjene upitnike predala kroz dva do tri dana, a samo nekoliko sudionica je ispunjene upitnike predala posljednji dan. Samo kod jedne sudionice je zamijećeno da joj ispunjavanje upitnika nije išlo jednostavno jer je u više navrata prekidala ispunjavanje upitnika zbog posla kojeg je morala obaviti u tom trenutku, na što se i sama požalila.

Vezano za sekundarnu analizu podatka uočeno je da su pojedine obitelji, koje su procijenjene kao visoko konfliktni slučajevi razvoda braka tijekom 2017. godine, imale više incidentnih događaja nasilničkih ponašanja. Uz prethodno odobrenje tadašnje ravnateljice ustanove, iz arhive su preuzeti nužni spisi i podaci koji su bili potrebni za analizu koja je provedena u prostorijama Zavoda i pohranjena nazad u arhivu pri čemu se posebno vodilo računa da ne dođe do oštećenja dokumentacije.

6. METODOLOŠKA OGRANIČENJA

Prvotno je važno navesti da su podaci za ovo istraživanje prikupljeni prije više od pet godina i od tada se moguće puno toga promijenilo. U međuvremenu, dosadašnji Centri za socijalnu skrb, prestali su s radom zaključno s danom 31.12.2022., a njihove poslove preuzeo je novo osnovani Hrvatski zavod za socijalni rad sa područnim uredima diljem Republike Hrvatske, koji su pak od 1.1.2023. preuzeli i nastavili izvršavati sve poslove koji su bili u djelatnosti dotadašnjih Centara za socijalnu skrb, pa tako i Područni ured Osijek. Uz navedeno, prije nešto više od dvije godine, pri

Područnom uredu Osijek, točnije na Odjelu za djecu, mladež i obitelj, došlo je do terenske preraspodjele poslova na način da umjesto dosadašnjih 9 stručnih timova, u ovom trenutku te poslove provodi ukupno 11 stručnih timova.

Osim gore navedenih ograničenja, važno je istaknuti kako se nije predvidjela mogućnost da će od ukupno 9 predstavnica stručnih timova zaposlenih pri Stručnoj cjelini za djecu, mlade i obitelj Područnog ureda u Osijeku, čak 3 predstavnice stručnih timova navesti kako tijekom 2017. godine za koju se provodilo istraživanje nisu imale baš niti jedan slučaj visoko konfliktnih razvoda brakova. To ponajviše stoga što se neprestano u javnosti prikazuju statistički podaci iz godišnjih izvješća svih Zavoda na području Republike Hrvatske prema kojima se većina bračnih partnera (do čak oko 90% njih tijekom obveznih savjetovanja prije razvoda braka uspijevaju samostalno dogovoriti i sačiniti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, dok preostalih 10% to ipak ne uspijeva učiniti niti uz pruženu stručnu savjetodavnu pomoć djelatnika Zavoda zbog znatno narušene međusobne komunikacije, prisutnosti nasilja u obitelji ili zbog nespремnosti na suradnju i drugo). Stoga je istraživanje nastavljeno sa 6 stručnih timova koji su svi zajedno imali 17 slučajeva visoko konfliktnih razvoda brakova, od ukupno provedenih i okončanih 217 postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka tijekom 2017. godine. Uz navedeno, problematičnim se pokazalo i to što je većina sudionica, u dijelu u kojem su upitane da navedu obilježja nasilja u tim konkretnim slučajevima koje su same procijenile visoko konfliktnima, redom navodile samo oblike, no ne i obilježja nasilja.

To je pak dovelo do značajnog uskraćivanja informacija, odnosno podataka vezanih upravo za obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova. Do toga je moglo doći iz razloga što možda nije dovoljno jasno obrazloženo postavljeno pitanje u upitniku. Osim toga, a kako je prethodno već navedeno, postoji mogućnost da su sudionice prilikom odgovaranja na to konkretno pitanje popustile s koncentracijom, odnosno usredotočenošću na zadatak, moguće da nisu bile dovoljno motivirane za ispunjavanje upitnika pa su navele da uopće nisu imale evidentiranih visoko konfliktnih slučajeva u toj godini ili pak možda u tom trenutku nisu bile dovoljno kompetentne za prepoznavanje visoko konfliktnih razvoda.

Na kraju, postoji i mogućnost da na terenima za koje su one bile mjesno nadležne u tom trenutku doista nije bilo takvih slučajeva koji bi se mogli okarakterizirati kao visoko konfliktni u toj godini, no to je teško pretpostaviti.

Promišljalo se o tome ranije i upravo stoga je prilikom podjele upitnika svim predstavnicama stručnih timova osigurano dovoljno vremena na raspolaganju (rok je bio tjedan dana od dana preuzimanja upitnika) da si same odrede kada će biti u mogućnosti posvetiti se ispunjavanju upitnika, a da se to ne odrazi negativno na njihovu učinkovitost na poslu toga dana. Unatoč tome, ostaje upitno što je autorica još eventualno mogla poduzeti da se tijekom istraživanja dođe do što kvalitetnijih podataka, odnosno sadržaja na zadanu temu. Stoga je važno ukazati na tu problematiku kako bi eventualno budući istraživači na ovu ili sličnu temu mogli odmah u početku detaljno i možda bolje razjasniti istraživačka pitanja kojima se budu htjeli baviti u svojim istraživačkim radovima. Nakon prvog dijela istraživanja u kojem su prikupljeni podaci od 9 predstavnica stručnih timova koje su odgovorile na poluotvorena pitanja u upitniku, temeljem kojih se došlo do saznanja da su tijekom 2017. godine svi stručni timovi zajedno imali ukupno 17 slučajeva (predmeta) koje su sami procijenili visoko konfliktnima, pristupilo se provođenju analize dokumentacije za tih 17 konkretnih slučajeva putem obrasca sačinjenog u tu svrhu.

Tijekom analize dokumentacije došlo se do saznanja kako su predstavnice stručnih timova u pojedinim slučajevima, odnosno obiteljima, imale i više (konkretno u jednoj čak 4) evidentiranih događaja nasilja u obitelji, što sudionice nisu same navele kada su u upitnicima navodile klase predmeta za sve konkretne slučajeve koje su same procijenile visoko konfliktnima, a po svemu sudeći je da su upravo radi te činjenice konkretne slučajeve i procijenile visoko konfliktnima. Zbog navedenog, dosta vremena je utrošeno i na osmišljavanje načina na koji će se prikazati tako dobivene rezultate u drugom dijelu istraživanja.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ovaj specijalistički rad imao je za cilj utvrditi prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova tijekom provođenja postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka, zatim utvrditi jesu li nasilnička ponašanja partnera bila prepreka stručnjacima za upućivanje bračnih partnera u postupak obiteljske medijacije te utvrditi kako su stručnjaci u tim slučajevima procjenjivali ugroženost dobrobiti djece i jesu li pritom izricali mjere obiteljsko pravne zaštite.

Kako je razvidno iz rasprave o dobivenim rezultatima tijekom prvog dijela istraživanja, dvije trećine stručnih timova je tijekom provođenja postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka za 2017. godinu utvrdilo prisutnost nasilja u partnerskim odnosima, navodeći pritom iste oblike nasilja: verbalno, odnosno psihičko i fizičko nasilje, dok se jedna trećina stručnih timova izjasnila kako tijekom 2017. nisu imali niti jedan slučaj visoko konfliktnog razvoda braka. Samo su dvije od ukupno šest predstavnica stručnih timova utvrdile prisutnost ekonomskog nasilja te je samo jedna predstavnica stručnog tima utvrdila prisutnost nametljivog ponašanja u partnerskom odnosu, dok je samo jedna predstavnica stručnog tima utvrdila i spolno nasilje.

U dijelu koji se odnosio na utvrđivanje obilježja nasilja u tim partnerskim odnosima temeljem kojih su same predstavnice stručnih timova procijenile da se radi o visoko konfliktnim razvodima brakova, sve su ukazale na ista obilježja, a redom su navođeni: međusobno optuživanje partnera (jedno drugo optužuju za nasilna ponašanja, prikazuju se u negativnom svjetlu, povisuju ton); znatno narušena međusobna komunikacija partnera i/ili potpuno odbijanje komunikacije; konstantni prigovori na ponašanje drugog roditelja, prijave za nasilje od strane partnera; partnerima je teško iz partnerske uloge prijeći u ulogu roditelja koji surađuju jer su im emocije još uvijek prejako izražene, posebice ljutnje, a kod ponekih čak i mržnje.

Uz navedeno, pojedine predstavnice stručnih timova ukazale su i na neka različita obilježja nasilja u partnerskim odnosima, koja nisu istaknuli ostali timovi, temeljem kojih utvrđuju radi li se o visoko konfliktnom razvodu braka ili ne, a koji su pak detaljno opisani u raspravi ovog rada.

Iz navedenog, proizlazi kako većina stručnih timova ipak imaju različite kriterije temeljem kojih procjenjuju je li neki razvod braka visoko konfliktan ili nije, a isto tako imaju i različite kriterije temeljem kojih procjenjuju jesu li nasilna ponašanja partnera eventualna prepreka za upućivanje bračnih partnera u postupke obiteljske medijacije. Naime, pokazalo se kako su nasilnička ponašanja partnera u većem dijelu bila prepreka stručnjacima Zavoda u Osijeku za upućivanje u postupak obiteljske medijacije. Tako je u čak 10 od ukupno 17 slučajeva, utvrđeno da je postojala prepreka za upućivanje u obiteljsku medijaciju zbog postojanja nasilja u obitelji. Jedan stručni tim je naveo kako se u oba slučaja u kojima je postojala prepreka radi nasilja u obitelji u izvješću o obveznom savjetovanju pozvao na odredbu članka 332. stavak 1. točka 1. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23), odnosno da se obiteljska medijacija neće provoditi radi toga. Drugi su pak, unatoč postojanju prepreke radi nasilja u obitelji, bračne partnere ipak uputili u obiteljsku medijaciju, ali su oba postupka prekinuta upravo radi postojanja nasilja u obitelji, odnosno jer nisu bile ispunjene pretpostavke radi provođenja obiteljske medijacije.

Stoga je utvrđeno kako postoji potreba o sačinjavanju Protokola o upućivanju korisnika kod kojih su evidentirana nasilna ponašanja u obiteljsku medijaciju, kao i da se njime propiše i žrtvi nasilja u obitelji ponudi mogućnost da sama odabere želi li sudjelovati u postupku obiteljske medijacije ili ne. Međutim, u tom slučaju bi se trebalo voditi računa da obiteljski medijator koji bi provodio takav postupak bude dodatno educiran iz domene zaštite prava i dobrobiti djece i žrtava nasilja u obitelji, sa svrhom sačinjavanja što kvalitetnijeg sigurnosnog plana da se žrtva osjeća zaštićeno, a da joj se ipak pruži mogućnost da s počiniteljem nasilja u obitelji, odnosno svojim partnerom, dobije priliku sačiniti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Time bi se bračnim partnerima dalo do znanja da i unatoč narušenim međusobnim odnosima, određene dogovore vezano za nastavak svakodnevne skrbi o djeci ipak mogu postizati, ukoliko medijator vodi računa da se komunikacija između njih tijekom tog postupka odvija bez optuživanja, prijetnji ili ikakvog nametanja moći od strane počinitelja prema žrtvi nasilja. Značajno je napomenuti i kako je jedan stručni tim naveo da nije bilo prepreke za upućivanje u obiteljsku medijaciju, ali isto nije ni bilo potrebno jer je dogovor postignut u obveznom savjetovanju, no taj tim je slučaj procijenio kao srednje, a ne visoko konfliktan.

Nadalje se pokazalo kako je većina stručnih timova, kod načina na koji su utvrđivali je li ugrožena dobrobit i sigurnost djece, navela da su to činili kroz razgovore s roditeljima i djecom te izvidima na terenu, dok su samo pojedine predstavnice stručnih timova navele kako su dodatno još koristile i liste za procjenu sigurnosti i razvojnih rizika djece te listu roditeljskih snaga temeljem kojih su kasnije i određivale mjere obiteljsko pravne zaštite roditeljima, a radi zaštite prava i dobrobiti djece. Kod procjenjivanja ugroženosti dobrobiti djece u tim obiteljima, pokazalo se kako su stručni timovi od ukupno 17 slučajeva visoko konfliktnih razvoda brakova, u 9 slučajeva odredili mjere obiteljsko pravne zaštite, dok u 8 slučajeva mjere nisu određivane. Razvidno je kako stručni timovi pri Zavodu u Osijeku u nešto više od polovine slučajeva u kojima su utvrdili prisutnost nasilja u partnerskim odnosima u postupku obveznog savjetovanja prije razvoda braka ipak određivali mjere obiteljsko pravne zaštite (podjednako su bile zastupljene mjera upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu; mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, kao i mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu). Indikativno je što se u nekim slučajevima postupalo sukladno načelu razmjerne i najblaže intervencije u obiteljski život, dok su se pak u drugim slučajevima prvotno poduzimale strože, a tek iza njih blaže mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece koje su u nadležnosti Zavoda.

Također, važno je naglasiti da niti jedan stručni tim, pa čak niti u onim slučajevima koje su sami procijenili sa 10 kao najviše konfliktnim, nigdje nije odredio žurnu mjeru izdvajanja djeteta iz obitelji, što može ukazivati na to da djeca moguće ostaju u rizičnim obiteljima jer se s njihovim roditeljima intenzivno radi na otklanjanju nasilničkih obrazaca ponašanja uočenih na strani njihovih roditelja kako niti ne bi moralo dolaziti do izdvajanja djece iz vlastitih obitelji.

Tamo gdje nisu poduzimane mjere obiteljsko pravne zaštite, pokazalo se kako su bili opravdani razlozi tome i to primjerice: jer je nasilje bilo u fazi prestanka i nije se odvijalo u prisutnosti djeteta; jer je stručni tim procijenio kako nema potrebe za tim (primjerice zbog skore punoljetnosti djeteta); jer je stručni tim, nakon obrade i po primitku obavijesti policije da nisu nađeni elementi nasilja i ugroze djece, procijenio da dobrobit djece nije ugrožena i da stoga nema potrebe za određivanjem mjera, a samo u jednom slučaju je propušteno navesti koji je bio razlog tome.

Budući da se tijekom ovog istraživanja pokazalo kako stručni timovi svaki za sebe temeljem onih obilježja nasilja koje su uočili u svakom pojedinom slučaju donose diskrecijske procjene radi li se o visoko konfliktnom razvodu braka ili ne, kao i procjene da upravo te bračne partnere niti ne upućuju u postupak obiteljske medijacije, zaključuje se kako bi donošenje Protokola, kojim bi se uveli jasni kriteriji koji bi pridonijeli ujednačavanju stručnih procjena temeljem kojih se bračne partnere, kod kojih su uočena nasilna ponašanja u postupcima obveznih savjetovanja prije razvoda brakova, ne/upućuje u postupke obiteljske medijacije, moglo doprinijeti unapređenju kvalitete rada u svim područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad diljem Republike Hrvatske, a na zadovoljstvo kako samih stručnih djelatnika, tako i njihovih korisnika.

LITERATURA

1. Ajduković, M., Mamula, M., Pećnik, N. & Tölle, N. (2000). Nasilje u partnerskim odnosima, U: Ajduković, M. i Pavleković, G. (ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 57-67.
2. Ajduković, M., (2000). Strategije stručnjaka u susretu sa zlostavljanom ženom, U: Ajduković, M. i Pavleković, G. (ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 109-114.
3. Ajduković, M. & Sladović Franz, B. (2003). Razumijevanje sukoba. U: Ajduković, D. (ur.), *Socijalna rekonstrukcija zajednice*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 195-210.
4. Ajduković, M. i Radočaj, T. (2008). *Pravo djeteta na život u obitelji*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
5. Ajduković, D. i Ajduković, M. (2010). Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti. *Medicina fluminensis*, 46 (3), 292-299.
6. Ajduković, D. (2010). Priručnik o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
7. Ajduković, D., Löw, A. i Sušac, N. (2011). Rodne razlike i prediktori partnerskog nasilja u mladenačkim vezama. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (3), 527-553.
8. Ajduković, M., Rimac, I., Rajter, M. i Sušac, N. (2012). Epidemiološko istraživanje prevalencije i incidencije nasilja nad djecom u obitelji u Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 19 (3), 367-412.
9. Ajduković, M. (ur.) (2015). Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta. Priručnik za socijalne radnike, druge stručnjake i suradnike centara za socijalnu skrb. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 39-72.
10. Ajduković, M., Patrčević, S. & Ernečić, M. (2016). Izazovi obiteljske medijacije u slučajevima nasilja u partnerskim odnosima. *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (3), 381-411.

11. Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A metaanalytic review. *Psychological Bulletin*, (126), 651–680.
12. Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2002). *Social psychology*. New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River.
13. Bandura, A. & Walters, R. H. (1963). *Social learning and personality development*. New York: Holt, Rinehart & Winst.
14. Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147.
15. Berkowitz, L. (1962). *Aggression - a social psychological analysis*. New York: McGraw-Hill.
16. Bilić, V. (1999). Agresivnost u suvremenoj školskoj svakidašnjici. U: Vrgoč, H. (ur.), *Agresivnost (nasilje) u školi*. Zagreb, Hrvatski pedagoško-književni zbor, 43-53.
17. Blažeka Kokorić, S. (2005). *Povezanost iskustava u primarnoj obitelji s obilježjima partnerskih odnosa* (doktorska disertacija). Zagreb: Filozofski fakultet
18. Bohannan, P. (1970). i Lawer, M. (2000). Transitioning Through Divorce: The Six Types of divorce. U: Ernečić, M. i Patrčević, S. (2013). *Razvod - Pogled iznutra*. Koprivnica: Udruga za pomoć djeci i mladeži „Prijatelj,“ 11-14.
19. Brajša-Žganec, A., Lopižić, J. i Penezić, Z. (2014). *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo.
20. Breber, M. & Sladović Franz, B. (2014). Uvođenje obiteljske medijacije u sustav socijalne skrbi - perspektiva stručnjaka. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (1), 123-152.
21. Buljan Flander, G., Jelić Tuščić, S. i Matešković, D. (2014). Visoko konfliktni razvodi: djeca u središtu sukoba. U: Brajša-Žganec, A., Lopižić, J. i Penezić, Z. *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Zagreb: Naklada Slap, Hrvatsko psihološko društvo, 375-394.
22. Buljan Flander G. i Roje Đapić, M. (2020). *DIJETE u SREDIŠTU (sukoba)*. Zagreb: Geromar d.o.o., 29-31.

23. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
24. Čulo Margaletić, A. (2014). *Mirno rješavanje obiteljskopравnih sukoba interesa*. Osijek: Pravni fakultet.
25. Dodge, K. A. (1986). Social Information Processing Bases of Aggressive Behavior in Children. *Minnesota Symposium of Child Psychology*. 17.
26. Dollard J., Doob, L., Miller, N., Mowrer O., & Sears, R. (1939). *Frustration and aggression*. New Haven. CT: Yale University Press.
27. Ernečić, M. i Patrčević, S. (2013). *Razvod - Pogled iznutra*. Koprivnica: Udruga za pomoć djeci i mladeži „Priatelj.“
28. Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Evanston, IL: Row, Peterson.
29. Filipović, G. i Osmak-Franjić, D. (2010). Manipulacija djecom tijekom razvoda braka ili prekida izvanbračne zajednice roditelja – iz perspektive pravobraniteljice za djecu. U: Osmak-Franjić, D. (ur.) (2010). *Djeca i konfliktни razvodi*. Zagreb: Pravobranitelj za djecu, 61-67.
30. Freud, S. (1969). *Psihopatologija svakodnevnog života*. Beograd: Matica srpska.
31. From, E. (1984). *Anatomija ljudske destruktivnosti*. Zagreb, Beograd: Naprijed, Nolit.
32. Gold, L. (1997). Marriage and family: Mediaton of Couple and Family Disputes. U: Kruk, E. (ur.) *Mediation and conflict resolution in Social Work and the Human Services*. Chicago: Nelson-Hall Publishers, 19-35.
33. Huesman, R. L. (1988). An Information Processing Model for the Development of Aggression. *Aggressive Behavior*, (14) 13-24.
34. Kazneni zakon. *Narodne novine*, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22.

35. Kelly J. B. & Johnson M. P. (2008). Differentiations among types of intimate partner violence: research update and implications for interventions. *Family Court Review*, (46) 476-499.
36. Krug, E.G. i sur. (2002). World report on violence and health. Geneva: WHO.
37. Lorenz, K. (1966). *On Aggression*. New York: Harcourt.
38. Lorenz, K. (2004). *Takozvano zlo*. Zagreb: Algoritam.
39. Mamula, M. (2014). Žrtve nasilja u obitelji. U: A. Brajša-Žganec, J. Lopižić i Z. Penezić (ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap, 395-417.
40. Milašin, A, Vranić, T. i Buljubašić Kuzmanović, V. (2009). Ispitivanje učestalosti verbalne agresije. *Život i škola*. 22 (2), 116-141.
41. Milne, A.L., Folberg, J. & Salem, P. (2004). The Evolution of Divorce and Family Mediation: An Overview. U: Folberg, J., Milne, A.L. i Salem, P. (ur.) *Divorce and Family Mediation: Models, Techniques and Applications*. New York: The Guilford Press, 3-25.
42. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23.
43. Pravilnik o obveznom savjetovanju. *Narodne novine*, br. 123/15.
44. Pravilnik o obiteljskoj medijaciji. *Narodne novine*, br. 123/15.
45. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra obiteljskih medijatora, uvjetima stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostornim uvjetima i načinu provođenja obiteljske medijacije. *Narodne novine*, br. 29/21.
46. Prekršajni zakon. *Narodne novine*, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22.
47. Rahe i sur. (2000). Inventar stresa i suočavanja: obrazovni i istraživački instrument. *Medicina stresa*, (16) 199-208. Posjećeno 29.9.2022. na mrežnoj stranici Wikipedia site:hr.tr2tr.wiki.

URL: https://hr.tr2tr.wiki/wiki/Holmes_and_Rahe_stress_scale

48. Sesar, K. i Dodaj, A. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija*, 42 (3), 162-171.
49. Sladović Franz, B. (1999). Nenasilno rješavanje sukoba. Interna skripta. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
50. Sladović Franz, B. (2005). Obilježja obiteljske medijacije. *Ljetopis socijalnog rada*, 12 (2), 301-320.
51. Svilar Blažinić, D. (2014). Partnerski odnosi, obitelj i roditeljstvo u suvremenom društvu. U: Brajša-Žganec, A., Lopižić, J. i Penezić, Z. (ur.) *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo. Naklada Slap, 23-42.
52. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
53. Zakon o kaznenom postupku. *Narodne novine*, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22.
54. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23.
55. Zakon o ravnopravnosti spolova. *Narodne novine*, br. 82/08, 69/17.
56. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23.
57. Zakon o sudovima za mladež. *Narodne novine*, br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.
58. Zakon o suzbijanju diskriminacije. *Narodne novine*, br. 85/08, 112/12.
59. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. *Narodne novine*, br. 70/17, 126/19, 84/21, 114/22.
60. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. *Narodne novine*, br. 92/14, 98/19.
61. Žarković Palijan, T. (2004). *Značajke osobnosti alkoholičara počinitelja i nepočinitelja kaznih djela* (doktorska disertacija). Zagreb: Medicinski fakultet
62. World Health Organization (2002). World report on violence and health.

POPIS TABLICA:

1. Prikaz procjene razine konfliktnosti. 43.
2. Obilježja nasilja za pojedinačne slučajeve. 45.
3. Procjena ne/postojanja prepreka za upućivanje bračnih partnera u obiteljsku medijaciju. 47.
4. Utvrđena obilježja nasilnih događaja. 52.
5. Utvrđena obilježja žrtve nasilnih događaja. 54.
6. Utvrđena obilježja počinitelja nasilnih događaja. 56.
7. Prikaz o postupanju nadležnih institucija u slučajevima visoko konfliktnih razvoda brakova. 58-59.

POPIS SLIKA:

1. Kotač moći i kontrole koji opisuje nasilni odnos (Pence i Paymar, 1986 u: Ajduković i sur., 2000). 9.
2. Prikaz rezultata o ne/postojanju direktnih upita o prisutnosti nasilničkih ponašanja u partnerskom odnosu. 39.

C)

D)

E)

5. Na skali od 0 do 10 (gdje je 0 najmanje konfliktno, a 10 najviše konfliktno),
molimo Vas da rangirate svaki pojedini gore navedeni slučaj?

A)

B)

C)

D)

E)

6. Koja obilježja nasilja ste uočili u svakom tom konkretnom slučaju? Radi li se tu o
prethodnim prijavama nasilja i ako da, jesu li te prijave upućene Centru ili policiji?

A)

B)

C)

D)

E) _____

7. *Je li u svakom tom konkretnom slučaju postojala prepreka za upućivanje bračnih partnera u postupak obiteljske medijacije i ako je, zbog čega je?*

A) _____

B) _____

C) _____

D) _____

E) _____

8. *Kako ste u svakom tom konkretnom slučaju utvrdili je li ugrožena dobrobit djece?*

A) _____

B) _____

C) _____

D) _____

E) _____

9. Jeste li i u kojem od tih konkretnih slučajeva poduzimali mjere iz okvira obiteljsko pravne zaštite? Ako da, koje mjere ste poduzeli? Ako ne, zbog čega ne?

A) _____

B) _____

C) _____

D) _____

E) _____

U Osijeku, _____

Potpis stručnog djelatnika:

**Prilog B: OBRAZAC ZA ANALIZU DOKUMENTACIJE –
OBILJEŽJA NASILJA U PARTNERSKIM ODNOSIMA U VISOKO
KONFLIKTNIM RAZVODIMA BRAKOVA**

2.1. OBILJEŽJA PRIJAVLJENOG DOGAĐAJA

A) Prijava događaja:

- DA
- NE

B) Duljina trajanja nasilja:

- 1. Izdvojeni događaj
- 2. Opetovani događaj
- 3. Kontinuirani događaj
- 4. Ostalo: _____
- 98. Nije navedeno

C) Tko je bio počinitelj nasilja u obitelji u prijavljenom događaju?

- 1. Suprug/a
- 2. Izvanbračni/a suprug/a
- 3. Bivši bračni/izvanbračni partner/ica
- 4. Ostalo: _____
- 98. Nije navedeno

D) Oblik nasilja prisutan u prijavljenom događaju (Uputa: Moguće je zaokružiti više odgovora)

- 1. Psihičko nasilje
- 2. Fizičko nasilje
- 3. Ekonomsko nasilje
- 4. Spolno nasilje
- 5. Zanemarivanje
- 98. Nije navedeno

E) Da li su u trenutku počinjenja nasilnog događaja prema odrasloj osobi bila prisutna djeca?

- 1. Ne
- 2. Da (navesti dob za svu djecu niže):

98. Nije navedeno

2.2. OBILJEŽJA ŽRTVE NASILJA:

A) Spol žrtve:

- 1. M
- 2. Ž

B) Dob žrtve:

- 18-25
- 25-35
- 35-45
- 45-55
- 55-65
- 65 i više

C) Stupanj obrazovanja žrtve:

- 1. Nije pohađao školu
- 2. Nezavršena osnovna škola
- 3. Završena osnovna škola
- 4. Srednja strukovna škola
- 5. Srednja četverogodišnja škola
- 6. Viša škola
- 7. Fakultet
- 8. Magisterij ili doktorat
- 98. Nije navedeno

D) Radni status žrtve:

- 1. Zaposlen
- 2. Nezaposlen
- 3. Umirovljenik
- 4. Student
- 5. Ostalo: _____
- 98. Nije navedeno

E) Bračni status žrtve:

- 1. Udana/oženjen
- 2. Izvanbračna zajednica

- 3. Rastavljen/a
- 4. Ostalo: _____
- 98. Nije navedeno

F) Roditeljski status žrtve:

- 1. Ne
- 2. Da → Broj djece: |_|_|
- 98. Nije navedeno

2.3. OBILJEŽJA POČINITELJA NASILJA

A) Spol počinitelja:

- 1. M
- 2. Ž

B) Dob počinitelja:

- 18-25
- 25-35
- 35-45
- 45-55
- 55-65
- 65 i više

C) Stupanj obrazovanja počinitelja:

- 1. Nije pohađao školu
- 2. Nezavršena osnovna škola
- 3. Završena osnovna škola
- 4. Srednja strukovna škola
- 5. Srednja četverogodišnja škola
- 6. Viša škola
- 7. Fakultet
- 8. Magisterij ili doktorat
- 98. Nije navedeno

D) Radni status počinitelja:

- 1. Zaposlen
- 2. Nezaposlen
- 3. Umirovljenik
- 4. Student
- 5. Ostalo: _____
- 98. Nije navedeno

E) Bračni status počinitelja:

- 1. Udana/oženjen
- 2. Izvanbračna zajednica
- 3. Rastavljen/a
- 4. Ostalo: _____
- 98. Nije navedeno

F) Roditeljski status počinitelja:

- 1. Ne
- 2. Da → Broj djece: |_|_|
- 98. Nije navedeno

2.4. POSTUPANJE NADLEŽNIH INSTITUCIJA (*Uputa: prilikom ispunjavanja ovog dijela analizira se sva postojeća dokumentacija: sudska rješenja, dokumentacija CZSS, odvjetništva, policije i dr.*)

A) POSTUPANJE POLICIJE I DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA

1. Koja je vrsta djela na kojem se temelji prijava?

Vrsta djela:

A: Prekršaj (ZZNO, čl. 4. i čl. 20.)

B: Kazneno djelo (KZ, čl. 179a)

2. Je li izrečena sudska mjera i ako je, koja?

B) POSTUPANJE CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB OSIJEK

1. Intervencije poduzete od strane CZSS - oblici pomoći:

- A) Ponuda privremenog smještaja u Sklonište (u hitnim situacijama)
- B) Izrada Plana sigurnosti žrtve
- C) Usluga savjetovanja i pomaganja pri CZSS (uključuje informiranje o pravima žrtve i postupanja sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji)
- D) Upućivanje korisnika u savjetodavni rad izvan CZSS (pri obiteljskim savjetovalištima, udrugama i dr.)
- E) Upućivanje korisnika drugim stručnjacima za pomoć i podršku (liječnički pregledi i dr. stručnjaci po potrebi)
- F) Ostalo:

2. Poduzete mjere iz okvira obiteljsko pravne zaštite? Ako da, koje:

- A) Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji
- B) Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu
- C) Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu
- D) Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu

Ako ne, zašto ne?

**Prilog C: SUGLASNOST ZA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU –
za stručne djelatnike CZSS-a**

Poštovani ,

*u cilju potrebe provođenja istraživanja i izradu postdiplomskog specijalističkog rada na temu „**Prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova**“ željeli smo Vas obavijestiti o istraživanju i zatražiti Vašu suglasnost za sudjelovanje u istom.*

Provedba istraživanja planirana je u Centru za socijalnu skrb Osijek, na uzorku od devet stručnih djelatnika Centra nadležnih za provođenje postupaka obveznog savjetovanja prije razvoda braka (po jedan predstavnik svog tima – socijalni radnik ili psiholog).

Cilj ovog istraživanja je utvrditi prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova tijekom provođenja postupaka obveznih savjetovanja prije razvoda braka te utvrditi jesu li nasilnička ponašanja partnera bila prepreka stručnjacima za upućivanje tih partnera u postupak obiteljske medijacije, kao i utvrditi kako su stručnjaci u tim slučajevima procjenjivali ugroženost dobrobiti djece te jesu li pritom izricali mjere iz okvira obiteljsko pravne zaštite.

Sukladno Etičkom kodeksu istraživanja u društvenim znanostima podaci dobiveni u ovom istraživanju bit će strogo povjerljivi i čuvani te korišteni u znanstvene svrhe.

Suglasnost za provođenje istraživanja prethodno je dobivena od Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta u Zagrebu te ravnateljice Centra za socijalnu skrb Osijek.

SUGLASNOST

za provođenje istraživanja sa stručnim djelatnicima pri Centru za socijalnu skrb
Osijek

Molimo Vas suglasnost za sudjelovanjem u istraživanju za potrebe izrade postdiplomskog specijalističkog rada Gordane Stojisavljević, dipl. soc. radnice, na temu „Prisutnost i obilježja nasilja u partnerskim odnosima u visoko konfliktnim razvodima brakova“

(tiskanim slovima na gornju crtu upišite ime i prezime)

„Svojim potpisom izražavam svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju i potvrđujem da sam informiran da je moje sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno, da imam pravo odustati u bilo kojem trenutku, da su istraživači obvezni pridržavati se Etičkog kodeksa istraživanja u društvenim znanostima te da su dužni zaštititi tajnost podataka, kao i anonimnost sudionika.“

(vlastiti potpis)

U Osijeku, _____

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, Gordana Stojisavljević, izjavljujem da sam autorica završnog rada pod nazivom: „PRISUTNOST I OBILJEŽJA NASILJA U PARTNERSKIM ODNOSIMA U VISOKO KONFLIKTNIM RAZVODIMA BRAKOVA.“

Potpisom jamčim:

- da je predloženi rad isključivo rezultat mog vlastitog istraživačkog rada
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje koristim, jasno navedeni i označeni u tekstu i u popisu literature.

U Osijeku, 15.08.2023.

Potpis autora/ice: _____